

MAGYAR IPARMŰVÉSZET

HUNGARIAN APPLIED ARTS

2021/2

LXXX

CSÍKSZENTMIHÁLYI RÓBERT
szobrászművész kiállítása

2020. 12. 15. – 2021. 06. 20.

VIGADÓ GALÉRIA

PESTI VIGADÓ, AZ MMA SZÉKHÁZA
1051 BUDAPEST, VIGADÓ TÉR 2.

MMA
MAGYAR MŰVÉSZETI
AKADÉMIA

minden, ami művészet
mma.hu

VIGADÓ
GALÉRIA

TARTALOM

	KIÁLLÍTÁSOK – MŰHELYEK
2	Idén lenne 90 éves Schrammel Imre visszaemlékezése Csekovszky Árpád keramikusművészre
7	Bírálóbizottsági munka után Beszélgetés Nagy Judit kárpittervező művésszel (<i>Dvorszky Hedvig</i>)
14	op_art reloaded OP_ART PROJEKT a METU és a JPM együttműködésében (<i>Aranyosi Zsuzsanna</i>)
19	Egy hazai kortárs iparművészeti gyűjtemény megszületése A FISE Gyűjtemény (<i>Mascher Róbert</i>)
26	Jól csak a szívével lát az ember Sinkó Veronika festő- és grafikusművész kiállítása a pesti Szent Teréz-plébániatemplom altemplomában (<i>Prokopp Mária</i>)
	KÖSZÖNTÉS
30	A művészet mint ünnep Hager Ritta textilművész köszöntése (<i>Feledy Balázs</i>)
	ÉRTÉKÖRZÉS
36	„Kerámika Kádária”, avagy a „szocdeko” Beszélgetés Kiss Imre gyűjtővel a Kádár-korszak díszkerámiáiról (<i>Veress Kinga</i>)
44	„...a melyről számúzve van a különben is díztelen gipsz-ékítmény tarkasága” A kecskeméti Városháza külső díszítéséről (<i>íjf. Gyergyádesz László</i>)
	KÖNYV
50	Egy életmű kibontása „Megformálta a föld porából...” Németh János kisplasztikaiái (<i>Péntek Imre</i>)
54	Hírek

CONTENTS

	EXHIBITIONS – WORKSHOPS
2	He would be 90 this year Imre Schrammel's recollections of ceramic artist Árpád Csekovszky
7	After jurying Conversation with tapestry designer Judit Nagy (<i>Hedvig Dvorszky</i>)
14	op_art reloaded OP_ART PROJECT in the cooperation of METU and JPM (<i>Zsuzsanna Aranyosi</i>)
19	Genesis of a Hungarian collection of contemporary applied arts The FISE Collection (<i>Róbert Mascher</i>)
26	You can only see right with your heart Works of painter and graphic artist Veronika Sinkó in the crypt of the St Teresa parish church in Pest (<i>Mária Prokopp</i>)
	GREETING
30	Art as celebration Greeting textile artist Ritta Hager (<i>Balázs Feledy</i>)
	GUARDING OF VALUES
36	'Kádárist Ceramics' or 'soc-deco' Talking with collector Imre Kiss about the ornamental ceramics of the Kádár era (<i>Kinga Veress</i>)
44	'... from which the medley of plaster ornaments lacking any appeal anyway are expelled' On the external decoration of the Kecskemét Town Hall (<i>László Gyergyádesz jr.</i>)
	BOOK
50	Unfolding an oeuvre 'He modelled them from the dust of the earth ...' Small sculptures by János Németh (<i>Imre Péntek</i>)
54	News

A CÍMLAPON | ON THE FRONT COVER:

FARKAS Diána: Egy epifiton vázája (részlet)
Diána FARKAS: Vase of an epiphyte (detail)
2017, üvegtechnika
Fotó: Anna Pleslova (*Cikkünk a 19. oldalon*)

A HÁTSÓ BORÍTÓN | ON THE BACK COVER:

NÉMETHY VIRÁG MUNKÁJA
Virág Némethy's work
Fotó: Némethy Virág (*Cikkünk a 14. oldalon*)

Idén lenne 90 éves

SCHRAMMEL IMRE VISSZAEMLEKEZÉSE CSEKOVSZKY ÁRPÁD KERAMIKUSMŰVÉSZRE

Szinte hihetetlen, hogy Csekovszky Árpád (1931–1997) – Csekó, ahogy mindannyian neveztük – immár majd' negyedszázada nincs köztünk. Hatása máig él, mert műveiben halhatatlan.

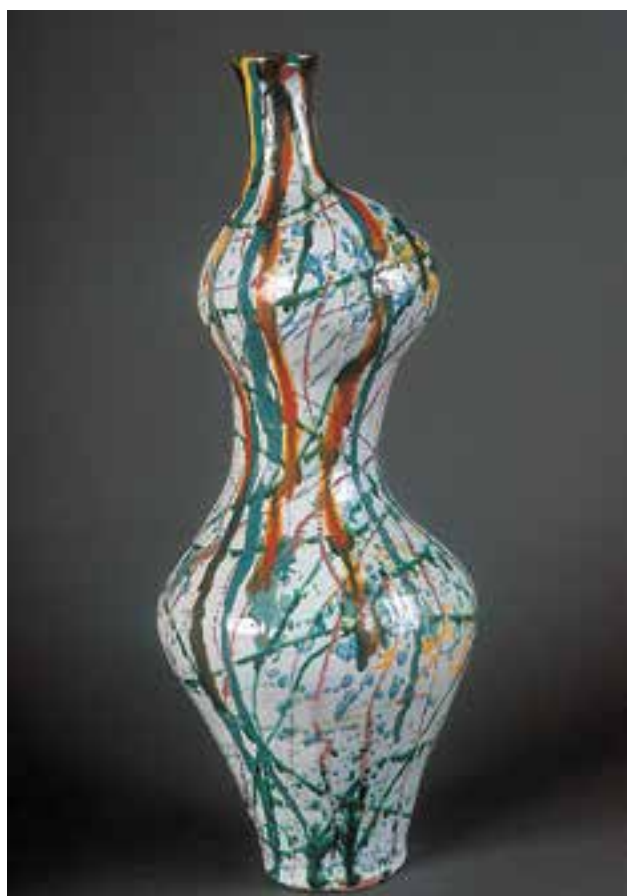
1952 óta ismertem. Egy évvel járt felettem az Iparművészeti Főiskolán, a kerámia szakon. Előtte a Szépművészeti Líceumban (későbbi nevén: Képző- és Iparművészeti Gimnáziumban) tanult. Nem

keramikusnak készült. A Képzőművészeti Főiskolán festőnek jelentkezett, de átcsábították a Kinizsi utcába. Így lett keramikus.

Nagyon komoly, munkáiban elmélyült hallgató volt, és évfolyamában őt tartották a legjobbnak. Ekkor Gádor István volt a keramikusok tanára. A mintázást viszont Borsos Miklós vezette, s az ő szuggesztív hatása felülírta a szaktanárokét, és a hallgatók őt követték.

CSEKOVSZKY ÁRPÁD: Tálát tartó női figura
Árpád CSEKOVSZKY: Female figure holding a dish
1958 körül, mázas kerámia, magasság: 76 cm
(Csekovszky Árpád Művészeti Közalapítvány, Budapest)
Fotó: Csekovszky Balázs / Csekovszky Árpád Művészeti Közalapítvány

CSEKOVSZKY ÁRPÁD: Idol, váza
Árpád CSEKOVSZKY: Idol, vase
1961, mázas kerámia, magasság: 46 cm
(Csekovszky Árpád Művészeti Közalapítvány, Budapest)
Fotó: Csekovszky Balázs / Csekovszky Árpád Művészeti Közalapítvány

CSEKOVSZKY Árpád: Lovas harcos | Árpád CSEKOVSZKY: Mounted warrior
1966, mázas kerámia, magasság: 48 cm (Csekovszky Árpád Művészeti Közalapítvány, Budapest)
Fotó: Csekovszky Balázs / Csekovszky Árpád Művészeti Közalapítvány

CSEKOVSKY Árpád: Virágtartó plasztika | Árpád CSEKOVSKY: Sculpted flower holder | 1965 körül, mázas kerámia, magasság: 73 cm (magántulajdon)
Fotó: Csekovszky Balázs / Csekovszky Árpád Művészeti Közalapítvány

CSEKOVSZKY Árpád: Bagoly | Árpád CSEKOVSZKY: Owl | 1965, mázas kerámia, magasság: 55 cm (Csekovszky Árpád Művészeti Közalapítvány, Budapest)
 Fotó: Csekovszky Balázs / Csekovszky Árpád Művészeti Közalapítvány

Nagyon kemény évek voltak ezek. Ekkor volt a Rákosi-korszak fénykora. Ezt tetézte még, hogy a főiskolán tanult Rákosi Mátyásné a porcelán szakon, és már a diplomamunkáját készítette. El lehet képzelni, hogy ebben az időben milyen kitüntetett figyelemben volt részünk a titkosszolgálatoktól.

Csupán röviden, milyen is volt akkor az oktatás? Félnyolckor a Szabad Nép-félórával kezdtünk, és a tanórák

sokszor este kilencig tartottak. Rengeteg elméleti óra töltötte ki a napot, a marxizmustól a honvédelmi ismeretekén át a szemináriumokig, és a szakmai tárgyaktól is volt bőven. Csekó utálta az elméleti tárgyakat, ő a mintázást, a rajzolást és mindenekfelett a kerámiagyakorlatokat szerette. A hallgatók egymás között is óvatosan beszéltek, mert újra és újra fegyelmi tárgyalások voltak, néha egy ártatlan vicc miatt is.

CSEKOVSZKY Árpád: Váza | Árpád CSEKOVSZKY: Vase | 1958, mázas kerámia, magasság: 19 cm (Csekovszky Árpád Művészeti Közalapítvány, Budapest)
 Fotó: Csekovszky Balázs / Csekovszky Árpád Művészeti Közalapítvány

CSEKOVSZKY Árpád: Kocsihajtó | Árpád CSEKOVSZKY: Charioteer | 1970, oxiddal színezett kőcserép, magasság: 58 cm (Csekovszky Árpád Művészeti Közalapítvány, Budapest)
 Fotó: Csekovszky Balázs / Csekovszky Árpád Művészeti Közalapítvány

Csekó a korongozott elemekből épített figurákkal tűnt ki a társai közül. Ezt követték az épített idolk, és a samottlovasok. A diplomára nagyon szuggesztív anyaggal rukkolt elő. Diplomakiállítására sok szobrász jött el, mert ilyen szabadabb szellemű anyagot akkor másutt nem láthattak. Ezzel a kerámia nagykorú lett. Leváltotta a két világháború között uralkodó kispolgári stílust.

A diplomát követően három hónapos katonai szolgálatra hívták be. Ez 1956-ra esett. Így a forradalmat megelőző vitákban, a nyugtalan hónapok eseményeiben nem vehetett részt. De ahogy ismertem, ő különben is kimaradt volna a hallgatói reformkövetelésekkel járó küzdelemből. A forradalom központjai az Iparművészeti Múzeumtól pár száz méterre álló Kilián laktanya, a Corvin köz és a Semmelweis-klinikák voltak, így a múzeum főiskolai szárnya is bőven kapott találatokat.

A forradalom a főiskolai életben komoly változást okozott. Gádor mester nyugdíjba vonulását követően a helyére Csekót nevezték ki. Tanársegédi rangban rábízták a kerámia szak vezetését. Egy évvel később engem is kineveztek a porcelán szakra, és ezzel elkezdődött több évtizedes együttműködésünk az oktatásban. 1960-ban Borsost politikai perbe fogták, és eltávolították a tanszékről, Illés Gyula vette át a főtanszak vezetését. Őt Pogány Frigyes rektor mentette fel, és a helyére Z. Gács György festőművészt nevezte ki. Z. Gács a Szilikátipari-tervező Tanszék élén hamarosan megalapította az üveg szakot. A tanári kar kiegészült Horváth Márton és Bohus Zoltán üvegtervező tanárokkal. A szakcsoportok megtartották önállóságukat. Csekó tehetséges hallgatókat nevelhetett, akik szerették nyugodt, megértő, segítőkész tanárukat. Nyugodt évek következtek.

CSEKOVSKZY Árpád: Idol | Árpád CSEKOVSKZY: Idol
1977, festett kőcserép, magasság: 87 cm
(Csekovszky Árpád Művészeti Közalapítvány, Budapest)
Fotó: Csekovszky Balázs / Csekovszky Árpád Művészeti Közalapítvány

1962-ben vezették be a 70 dolláros turistaútlevélet. Fiatal tanárok csoportjával Rómába mehettünk. Akkor láttunk valóságban híres épületeket, templomokat, Donatello-, Verrocchio-, Michelangelo-, Bernini-szobrokat. Festőket: Giottótól, Leonardótól és Raffaellótól Tizianóig, Veroneséig. Habzsoltuk a látnivalókat, és kevés pénzünkből szerettünk volna eljutni mindenhová – hátha többé nem jutunk el ide! Csekóval ketten vándoroltunk, vonaton aludtunk, kenyéren és szőlőn éltünk. Életre szóló, felejthetetlen élmény volt találkozni a MŰVÉSZETTEL!

Csekó egyik erőssége volt az épületkerámiaák sorozata. Sok megbízást teljesített, ezekből a műveiből még látható egynehány. Nem említettem, hogy a keramikusok a 860 °C-on égetett fazekasagyagból dolgoztak, és ezek sajnos a külső homlokzatokon tönkrementek a fagytól. Jól emlékszem a szentesi fürdő számára készített munkájára. Ez a sokszögű épület teljes külső kerámiaburkolatot kapott, melyet Csekó fehér alapra rajzolt lovasmótvumokkal festett meg. Az épület egyszerre volt modern és mégis tradicionális. Ez is a fagy áldozatává vált.

A hetvenes évektől felismertük, hogy a szilikátipar szédületes tempóban átalakult. A szimpóziumok szervezésével igyekeztünk valamit behozni a lemaradásunkból. Csekó nem lelkesedett ezekért a közös munkákért. Mindig azt hangsúlyozta: „a művészet a műteremben dől el.” Mindjobban visszahúzódott rákosligeti műtermébe. Ragaszkodása a tradícióhoz az emléktáblájára írt szavaival is jellemezhető: „Vidékinek mondtak, és én ezt vállaltam. Szerettem ezt a félfalusi, félkisvárosi környezetet, ahol a házból a kertbe léptem, ismertem mindenkit, s az utcákból hamar kiértem a határba, sose vágytam innen elköltözni...” Rákosligeten élt és alkotott több mint ötven éven át.

Adós vagyok még annak az időszaknak ismertetésével, amely Segesdi György tanszékvezetői kinevezése után történt, de főként az 1990-es esztendő történéseivel. Midőn Gádor Endre langyos rektori időszaka lejárt, és Gergely Istvánt nevezték ki az intézmény élére, teljes iskolaátalakítás vette kezdetét. Ekkor elkerültem a tanszékről, és más feladatokkal bíztak meg. Ezzel a napi kapcsolatunk megszűnt Csekóval. Így azt is csak közvetve hallottam, hogy 1992-ben nyugdíjba vonult. Annyira visszahúzódott rákosligeti műtermébe, hogy szinte semmit sem hallottam róla. Ennek az időszaknak az alkotásait is csupán a róla elnevezett emlékház megnyitásán láttam.

Csekovszky Árpád nagy formátumú, korszakát meghatározó keramikusművész volt.

.....
A Csekovszky Gyűjtemény Kiállítóháza előzetes bejelentkezéssel látogatható. A kiállítóház megnyitásáról lapunk 2014/1. számában közöltünk cikket.

Bírálóbizottsági munka után

BESZÉLGETÉS NAGY JUDIT KÁRPITTERVEZŐ MŰVÉSSZEL

Nagy Judit kárpittervezővel beszélgettem a Nemzeti Kulturális Alap (NKA) Iparművészet Kollégiumában szokatlanul hosszú ideig művelt, a múlt évben befejezett bírálóbizottsági munkájáról és az alkotómunkája nyomán megfogalmazódott gondolatairól.

– Öt évig voltam az Iparművészet Kollégiuma bírálóbizottságának egyik tagja. Annak idején azért is mertem elvállalni ezt a megtisztelő fölkérést, mert egy gobelintervező és -szövő végül is otthonülő alkotó. Egy ilyen dolog pedig hozzásegít ahhoz, hogy az embernek rálátása legyen az egész szakmára. Tehát – különösen az utóbbi pandémiás időszakban – a négy fal között ülve, online követéssel, virtuálisan minden, iparművészettel kapcsolatos pályázati téma és az ezzel kapcsolatos ügyekkel való foglalkozás bekerült a szobámba. Mi öt évig voltunk tagjai ennek a kollégiumnak, habár eredetileg a törvény szerint négy évre szól egy-egy felkérési időszak, de az NKA időközben történt átszervezése miatt még plusz egy évre meghosszabbították a megbízásunkat. Nagyon érdekes élményem volt, hogy minden alkotói műfajba egy kicsit bele lehetett látni. A pályázók egy-egy nagyobb egységben belül altémákra pályázhattak. Szerintem a legfontosabb altéma az alkotói támogatás, ami kizárólag új alkotások létrehozásáról szól, de a tervezőművészek mellett ide pályázhatnak a művészeti írók, a művészettörténészek és a szakírók is, ha az iparművészet bármelyik ágáról szeretnének valamit megjelentetni, vagy egy tanulmányt megírni, és ehhez anyagi támogatást kérnek. Aztán ez a kollégiumi érték-válogatás/támogatás – mondhatni – lefedi az összes alkotótelep működését is, ami a folyóiratok megjelentetéséhez hasonlóan szintén óriási segítség. Ezek közül kiemelném, hogy a *Magyar Iparművészet* folyóirat régóta szinte nem is létezhetne az NKA támogatása nélkül. Ugyanakkor támogattuk szinte az összes kiállítás megrendezését, valamint az ezekhez tartozó katalógusok megjelentetését: akár egy-egy művész önállóan kérte, akár a kiállító szervezet pályázott helyette. Az NKA léte tehát

lefedi az egész, iparművészettel kapcsolatos valamennyi területet: az önálló munkát, az összes, múzeumban megrendezett iparművészettel kapcsolatos kiállítást, fedezi

NYÍRI Katalin: Kollekcio újrahazsnosított anyagokból (részlet)
Katalin NYÍRI: Collection from recycled materials (detail)
2019–2020, pamut, gyapjú, szabászati maradék anyagok,
rongycsíkok, kézi szövés
Fotó: Mester Tibor

a nemzetközi tagdíjakat, a művésztelepeket, a tematikus alkotótelepi működéseket, és emellett az eszközfajlesztést vagy a műtárgyvásárlásokat is. Tehát ha egy múzeum meg szeretne vásárolni egy-egy művet, akkor egy pályázat útján is meg tudja azt oldani. És akkor még nem is említettem a nagy rendezvényeket, az országos lefedettségű biennálékat, triennálékat, az alkotók bemutatkozásainak ezeket a legnagyobb fórumait – minden szakmában.

– Valóban, alapítása óta egyre bővült ennek az intézménynek a támogatási hatásköre és lehetősége. Egy művész-kurátornak, aki – amint mondta magáról – az alkotómunka csendes magányából kerül ilyen forgandóságba, nem csupán a kiszélesedő rálátás jelenthet újdonságot, hanem felkínálja a szakmai összehasonlítás lehetőségét is. Évek óta résztvevője a szakma jelentős hazai és nemzetközi kiállításainak, több évtizednyi különleges munkásságát időnként egyéni tárlatain mutatta be. Milyen véleménye alakult ki az eltelt évek tapasztalatai alapján: észrevehető-e valamiféle karakteres, jellemző tendencia, stílus, törekvés vagy különlegesség a kortárs iparművészetben?

– Valójában öt év csak viszonylag hosszú idő. De még ezalatt is látok néhány jellemző változást. Először is természetesen még jelen vannak a nagy öregek, akiknek nagyon anyaghoz kötött, műves, egészen más esztétikai látásmódjuk van, mint például a most nemrég diplomázott fiataloknak. Van egy nagyon erős középgeneráció, ők szinte meghatározzák a pályát, hihetetlenül karakteresek,

intenzíven dolgoznak, mindenhol jelen vannak – a művészeti oktatásban is. De engem igazán az lelkesített, hogy a fiatalok mit művelnek, ők hogyan látják a világot.

LŐRINCZ Réka: Tape brooch | Réka LŐRINCZ: Tape brooch
2018, antik rész, ezüst, rozsdamentes acél, műanyag
Fotó: Talabér Géza

– Ez talán a legizgalmasabb kérdés. Egykori NKA és más fórumok bírálóbizottsági tagjaként, illetve művek értékelőjeként engem is mindig foglalkoztatott az éppen születő mű és az azt megelőző gondolkodás. Nos, milyen észrevételei formálódtak e téren, akár a mai fiatalok témaválasztását és annak a tervezői és kivitelezői megfogalmazását illetően?

NYÍRI Katalin: Kollekción újrahaznosított anyagokból (részlet) | Katalin NYÍRI: Collection from recycled materials (detail)
2019–2020, pamut, gyapjú, szabászati maradék anyagok, rongycsíkok, kézi szövés
Fotó: Mester Tibor

SZÚCS Blanka: Patchwork öltözet, együttes az újrahasznosítás jegyében | Blanka SZÚCS: Patchwork suit, ensemble in the spirit of recycling 2020, patchwork, különböző textílek: pamut, viszkóz, kis mennyiségben műszál és ezek keveréke
Fotó: Mester Tibor

– Először is ez már egy olyan generáció – mondjuk, hozzám képest –, amelynek tagjai járják a világot. Főiskolás vagy egyetemista korukban mindenféle ösztöndíjjal, ilyen-olyan családi segítséggel – ha nem is mindenki, de elég sokan – a legjobb helyeken, nagyon jó iskolákba jártak. Sokan voltak Finnországban – a finn designról mindenki tudja, hogy a high-tech és a hagyomány ötvözésének egyik bölcsője. De jártak Londonban, tanultak Párizsban, a nemzetközi impulzusokban bővelkedő nagyvárosokban és egyetemeiken. A 20. század végi, 21. század eleji egyetemi csereoktatás és a különféle alapítványi ösztöndíjak lehetőségei révén szabadon mozognak, mindenki beszél idegen nyelvet – vannak magyarországi egyetemek, ahol enélkül diplomát se kapnak –, tehát a világban való mozgásuk teljesen más. Nekem ez annak ellenére tetszik, hogy szemléletileg, alkatilag teljesen máshogy élek, de erre rácsodálkoztam, és úgy vélem, a munkáik eleve fölszabadultak, könnyedek, ugyanakkor tudják a szakmát. Tetszett nekem például az egyik ötvöslány, Lőrincz Réka pályázati anyaga: gyöngyökben, fémfoglalatokban, anyagok használatában profi, műfajt újító, miközben sorozatának minden darabja egy kis mese. Vagy Nagy

SZÚCS Blanka: Patchwork öltözet, együttes az újrahasznosítás jegyében
 Blanka SZÚCS: Patchwork suit, ensemble in the spirit of recycling
 2020, patchwork, különböző textílek: pamut, viszkóz, kis mennyiségben
 műszál és ezek keveréke
 Fotó: Mester Tibor

Fruzsinaé, aki ha nem kapott is támogatást – nem rajtam múlt –, számomra mégis fontos pályázó volt, mert pontosan „megérezte az idők szelét”, és egy olyan ruhát tervezett, amelybe kis tableteket épített be. Valahogy ráérezett, hogy a világjárvány ezt a furcsa bezártságot fogja ránk kényszeríteni: két méter távolság, minden telefonon, online vagy a Zoomon működik (színház, hangverseny, kiállításmegnyitók, baráti összejövetelek), semmi közvetlen, személyes nem történhet; csak a tabletek a ruhán, amit megnyomhatok, ha valamit közölni szeretnék. Nagyon szellemes, hiszen valóban magatartásformáló a pandémiás bezártságunk. Szóval ez már Aldous Huxley *Szép új világa*. Fantasztikus! De nagyon jók a középgenerációban már eredményes tervezők is: Bráda Judit, Szűcs Blanka, Nyíri Katalin, Illéssy Lenke, Gyulai Natália, Attalai Zita, akik nagyon profi, jó tervezők, nagyon értik a szakmát, szépen, egyenletes színvonalon dolgoznak.

– *Kárpit tervező és -szövő emberként képes türelmesen, évekig szövőszék előtt ülni a jelentős méretű életműsorozatában is megfogalmazott, különböző filozófiai gondolatainak megvalósítása érdekében. Ez jellemzi önt. Nem véletlen, hogy ilyen szeretettel beszél a fiatalokról és a középgenerációról, egyáltalán a kortárs magyar iparművészet tartalmáról, sikerességéről. Alkotói visszavonultsága mellett ön azért évtizedek óta részt vett például a szombathelyi textilbiennálék programjain, ahogyan jelentős nemzetközi kiállításokon is. Mi a tapasztalata, mennyire elfogadott a műfaji sokoldalúság a magyar általános művészeti közéletben, milyen ismertségre tehettek szert az iparművészek saját hazájukban, vagy külföldön?*

– Úgy látom, külföldön nagyon jól pozicionáltak a magyarok, le lehet ezt szűrni a részvételi pályázatokon is, azoknak megvalósításain keresztül. Minden fontosabb szakvásáron vagy nagy nemzetközi megmozduláson ott vannak, nagyon jól szerepelnek, sok tervüket megveszik különböző gyártó cégek, tehát el tudják adni a terveiket, amelyek gyártásba is kerülnek. Magyarországon inkább azt látom, hogy kisebb társaságok összeállnak, kis manufaktúrákban dolgoznak, aztán vásárokon, divatbemutatókon szerepelnek, tehát inkább kis szériás dolgokat tudnak forgalmazni. De ha a hétköznapi utcán nézelődöm, kitévő az emberek közül egy-egy nagyon jól öltözött nő, akinek fantasztikusan kitalálták a ruháját, és minden a helyén van: helyén van a kabát, a szoknya, a nadrág, a cipő; és ugyanakkor ezek a dolgok technológiailag is nagyon jól meg vannak tervezve. De nemcsak egyes darabokat, hanem kis szériás, nagyon jó sportcipőket, sportruházatot, gyerekruhákat is látok. Alakul ezáltal is a városkép, ahogy azt Párizsra vagy

Bécsre vagy már Prágára nézvést is jellemzőnek tartjuk. Az emberek szerintem tudják, hogy amit hordanak, azt valaki megtervezte, és aki odafigyel magára, vagy ez érdekli, meg is találja az ő stílusához vagy az ő lelkivilágához illő öltözékeket. Tény, hogy nem ártana ezeknek a speciális kézműves daraboknak egy kicsit nagyobb hírverést csapni. Megérdemelné a magyar iparművészet, hogy többet írjanak róla, jobban benne legyen az a köztudatban, hogy igenis egy cipőt vagy ka-

bátot, sőt az anyagát is valaki megtervezte, és ezáltal új minőséget alkotott. Ezekről szerintem nem beszélünk eleget, nagy a felelőssége e téren tulajdonképpen a szakembereknek is. A művészek megteszik a magukét, de jó lenne, ha a szakemberek komolyabban vennék ezt, és magas szinten oldanák meg ezen szakmák hathatós menedzselését is. Sajnos hiányzik egy menedzserréteg, és ez nagyon nehéz dolog. Ugyanis az önérvényesítés, illetve magának a szakmáknak az érvényesítése nyilvánvalóan

ATTALAI Zita: Szegedi papucs az Újratöltve kollekciónál No. 1, No. 2, No. 3. Készítette: Sallai Tibor cipésmester (Sallay Szegedi Papucs)
 Zita ATTALAI: The Szeged mules from the Reloaded collection No. 1, No. 2, No 3. Produced by master shoemaker Tibor Sallai (Sallay Szeged Mules) | 2018,
 kézi varrás
 Fotó: Mester Tibor

BRÁDA Judit: Fűzött kékításka | Judit BRÁDA: Interlaced handbag
 2020, marhabőr, bőrfűzés, rozsdamentes acél, 17x35x4 cm
 Fotó: Mester Tibor

profí menedzserekre tartozna, hiszen az úgynevezett nagy, nemzetközi márkák sem azáltal váltak világszerte ismertté, hogy a művészek, a tervezők saját magukkal foglalkoztak. Azt remélem, hogy az oktatáson belül az iparművészeti tervezői tevékenység, annak a gazdasági hasznosulása előtérbe kerül a MOME-n, a Moholy-Nagy Művészeti Egyetemen – a valaha volt Iparművészeti Főiskola mai modern utódján –, ahol legjobb tudomásom szerint erre most már igen nagy hangsúlyt helyeznek.

– Valóban, a tervező iparművészet ilyen érvényesülése nem feltétlenül a kisebb-nagyobb művészetelméleti konferenciák témája. Viszont az idők folyamán kialakult egy olyan iparművész tervezői kör, amelynek a munkásságát inkább a képzőművészeti megnyilvánulások körébe sorolták a művészek is, a szakma is, a múzeumok is, a kiállítóhelyek és még a szakirodalom is; sőt a nagyobb biennálék is megkülönböztetett formában mutatják be a par excellence tervező iparművészeket, illetve ezt a képzőművészeti iparművészetet. Erről mi a véleménye?

– Hát igen, ez így van, idetartozik az én szakmám, a falikárpit is, amit Magyarországon teljesen helytelenül gobelinnek neveznek, ami egy klasszikus régi francia manufaktúra tulajdonosának a neve. Az elmúlt évtizedek során végre elértük, hogy itthon is falikárpitként

határozzák meg ezt a képes kárpitműfajt, ami egy nagyon speciális köztes műfaj. Egyrészt képzőművészet, másrészt viszont iparművészet: a szövőszéken és az egyébként végzett rengeteg manuális munkafázis miatt ezt eleve inkább az iparművészethez sorolják. Végül is a funkciója sokféle, mert valóban lehet díszítőelem, lehet autentikus műtárgy, lehet egy architektúrának a része, tehát minden lehet. Ugyanígy látom ezt például a keramikusoknál – most, hogy rengeteg pályázatot néztem végig –, vagyis megvan a tárgyak hétköznapi funkciója, az étkezés, kiöntök, tálak stb., a napi élet kellékei. Ugyanakkor a kerámiaalkotás lehet dombormű, vagy táblakép is, vagy egy önálló plasztika; ugyanúgy, amint más anyagokból a szobor: tehát ez is, ha úgy vesszük, már súrolja a köztes műfaj fogalmát. De majdnem mindegyik iparművészeti ágról el lehet ezt mondani.

– A tizenöt évig szőtt tíz hatalmas méretű Predestinatio című kárpitsorozatának befejezése után – hosszabb szünetet tartott, majd ismét különös témájú, selymhímzéssel készült képeket alkot (ezekről a Magyar Iparművészet 2020/7-es számában, a 32–37. oldalon jelent meg írásom). Időközben a 2020. évben ránk törő és még máig is tartó pandémia alaposan megzavarta mindenki testi és lelkiállapotát. Milyen gondolatai születtek meg ezalatt?

ILLÉSSY Lenke: Ruhatár különböző testalkatú hölgyeknek (Y, X, I, A, O alkak)

Lenke ILLÉSSY: Garderobe for ladies of different physiques (Y, X, I, A, O shapes) | 2018, softshell

Fotó: Dr. Kovács Tamás Sándor

– Mindenki iránt, aki bajban van, igen nagy együttérzéssel voltam és vagyok. De számomra nem annyira elviselhetetlen ez a helyzet, mert az én műfajom a magányról, a négy falról, a nyugalomról szól. Ha nyugalom van, csönd van, akkor a gondolatok velem élnek, és ha egészséges vagyok, akkor tudok dolgozni. Tehát én mindig egy elzárt világban élek, és ezért is volt olyan érdekes, hogy most, ezzel a bírálati munkával egyszer csak kinyílt előttem a mai szakmai világ. És igen, újra eszembe jutottak az önként magamra vállalt

bezárkózásaim. Mivel én már negyven éve szövök, azért ebbe már több alkotói korszak is belefér. Fiatalon nagy lendülettel, sokat, nagyon sokat dolgoztam. Most is próbálok nagyon sokat dolgozni, csak hiába tud az ember majdnem mindent a szakmáról, már nem fér bele egy napba annyi minden. De ezt már úgy ötvenéves koromban kezdtem érezni, és akkor úgy gondoltam, hogy ennyi munka után összegezhetném nemcsak a manuális tapasztalataimat, hanem azt az élettapasztalatot, amit addig szereztem. Szóval nagyon nagy, óriási kárpitok alkotására vágytam, körülbelül úgy, mint amilyeneket és ahogy a középkorban alkottak. Azt gondoltam akkor, hogy ötvenéves vagyok, hátha belefér még az életembe egy ilyen nagy sorozat, egy témakörre fölfűzött gondolatsor, amit egyedül tudok szöni. Úgyhogy kigondoltam magamnak – édesapámra és a református családomra való tekintettel –, hogy megszövöm a saját predesztinált életemet, amit tőlük tanultam, amit megtapasztaltam, és amit jónak gondolok. Ezzel a szándékkal álltam neki az említett *Predestinatio* sorozatomnak. Minden darabja egyben önálló mű is, és egy kicsit úgy terveztem, mint a barokk korban a zenészek a kompozícióikat: volt egy nagyon szigorú kánon, azon belül oldották meg a saját zenéjüket. Így találtam ki magamnak egy saját kánont: csak három szín, ugyanazon motívumok használata. Nagyon dogmatikus, nagyon szigorú, szikár kompozíciók, de amikor elkezdtem – először csak tervezni –, rájöttem, hogy minden kifejezhető ezzel az elképzeléssel: bánat, öröm, tapasztalat, összegezés, vélemény; és hát nagyon izgultam, hogy sikerüljön befejezni, de valahogy az égiek segítettek, és 65 éves koromra sikerült, kész lett. És ezek után, ma már képes vagyok könnyed selyemhímzésekbe fogalmazni az erről a korról kialakult véleményemet.

NAGY Fruzsina: Gazdagréti lakótelep ruha (a Keleti Blokk kollekció darabja)
Fruzsina NAGY: Gazdagréti housing-estate dress
(piece from the Eastern Bloc collection) | 2020, terv

DVORSZKY Hedvig
művészettörténész

Az NKA Iparművészet Kollégiumának titkára: Bitskey Viktória, az NKA osztályvezetője. A kurátorok névsora 2016–2020 között: elnökök: Sára Ernő tervezőgrafikusművész (2016–2019) és Hefkó Mihály belsőépítész (2020), a Magyar Művészeti Akadémia (MMA) delegáltjai. Tagok: Minya Mária keramikusművész és Koós Pál formatervező művész, az Emberi Erőforrások Minisztériuma delegáltjai, Lovas Ilona képzőművész és Nagy Judit kárpittervező művész, az MMA delegáltjai, Nagy Márta keramikusművész, Rényi Krisztina grafikusművész, a Magyar Alkotóművészek Országos Egye-

sületének, T. Doromby Mária textiltervező művész, a Magyar Képzőművészek és Iparművészek Szövetségének delegáltjai. Öt év alatt a kuratórium mintegy 1500 beadott igényt bíralt el, évente körülbelül 300 pályázatot az alábbi altémákban: hagyományos és online támogatás, alkotói támogatás, kiállítás és katalógus, nemzetközi kapcsolatok, alkotói és művésztelepi programok, magyar művészek, együttesek külföldi szereplései, nemzetközi tagdíjak, gyűjteménygyarapítás, eszközbeszerzés, egyedi és meghívásos pályázatok (országos nagyrendezvények, biennálék, triennálék stb.).

Az NKA 25 éves fennállásáról lapunk korábbi számában (2018/8, 12–20.) megemlékeztünk: *Sokféle műfaj, sokféle képesség. Beszélgetés Sára Ernő tervezőgrafikus-művésszel, a Nemzeti Kulturális Alap Iparművészet Kollégiumának vezetőjével.* Az interjút készítette: Sándor L. István.

op_art reloaded

OP_ART PROJEKT A METU ÉS A JPM EGYÜTTMŰKÖDÉSÉBEN

A pécsi Janus Pannonius Múzeum (JPM) és a Budapesti Metropolitan Egyetem (METU) divatképzésében részt vevő oktatók és hallgatók közös projektbe kezdtek 2020 tavaszán. A két intézmény a Modern Magyar Képtárban 2019-ben megrendezett közös Bauhaus-projektjének sikere után fogott össze ismét. Most a múzeum Vasarely-gyűjteményéhez, illetve az op-art és a kinetikus művészet történetét fémjelző, jeles magyar és külföldi alkotók műveit felsorakoztató kiállítás koncepciójához csatlakoznak hallgatóink egy ruhatervezési projekttel. A kiállítás célja, hogy a nagyközönség számára ismét elérhetővé tegye azt a képzőművészeti anyagot, melyet Vasarely más, a pécsi állandó gyűjteményben nem szereplő alkotásai, illetve az op-art és a kinetikus művészet későbbi történetét meghatározó jeles magyar és külföldi alkotók művei egészítenek majd ki.

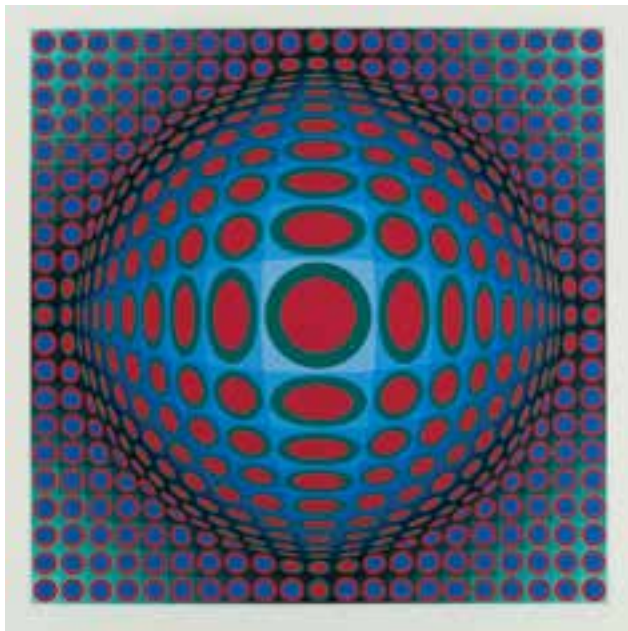
Victor VASARELY: Zint
 Victor VASARELY: Zint | 1952/1964, papír, szitanyomat, 70,2x50 cm
 (Janus Pannonius Múzeum, Pécs)
 Fotó: Füzi István

Az oktatóink – Juhász Nóra, Kovács Adél, Merényi Zita és Remete Kriszta divattervezők – vezetésével megvalósuló projekt inspirációs forrását az op-art, a kinetikus művészet és Vasarely munkássága adja, melyből a hallgatók egy-egy, személyesen választott irányt dolgoznak fel. Az első szakaszban vizuális és elméleti gyűjtést folytattak a megadott kiindulópont alapján. Majd ezek alapján minta- és formagyűjtést végeztek, s annak eredményeit átültették az innovatív és alternatív anyagkísérletek világába.

Victor VASARELY: Méh-III-A
 Victor VASARELY: Bee-III-A | 1967, papír, tempera, 45x45 cm (Janus Pannonius Múzeum, Pécs)
 Fotó: Füzi István

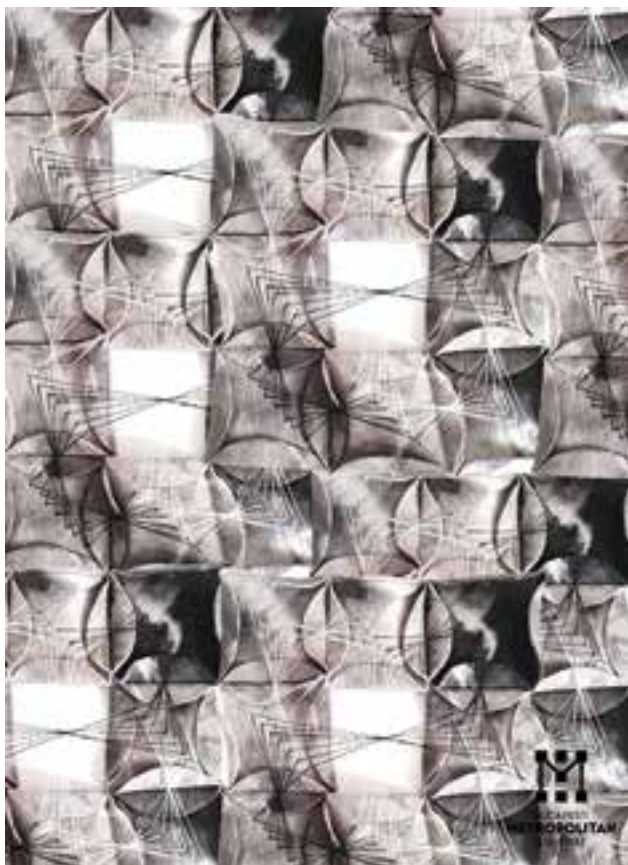
Így izgalmas kísérleti objekt-ruhák születtek: az alapdarab egy egyszerű szabású, geometrikus alapformákból kiinduló kabát volt, melynek formáját és mintázatát a saját anyagkísérletük határozta meg. Arra kerestek megoldásokat a hallgatók, hogy milyen vizuális illúziókat, optikai torzításokat lehet használni különböző mintákkal, textúrákkal, sziluettekkel.

Victor VASARELY: Vega Album
 Victor VASARELY: Vega Album
 1971, papír, szitanyomat, 77,5x67,5 cm
 (Janus Pannonius Múzeum, Pécs)
 Fotó: Füzi István

TENG Han Dan: Inspiráció és koncepcióterv
 TENG Han Dan: Inspiration and conception design
 Fotó: Teng Han Dan

VAS Kitti: Anyagkísérlet | Kitti VAS: Material experiment
 Fotó: Vas Kitti

VAS Kitti: Kabát | Kitti VAS: Coat
 Fotó: Vas Kitti

JAKAB Zsófi: Konceptióterv | Zsófi JAKAB: Conception plan
 Fotó: Jakab Zsófi

KATONA Dóra Mya: Anyagkísérlet | Dóra Mya KATONA: Material experiment
 Fotó: Katona Dóra Mya

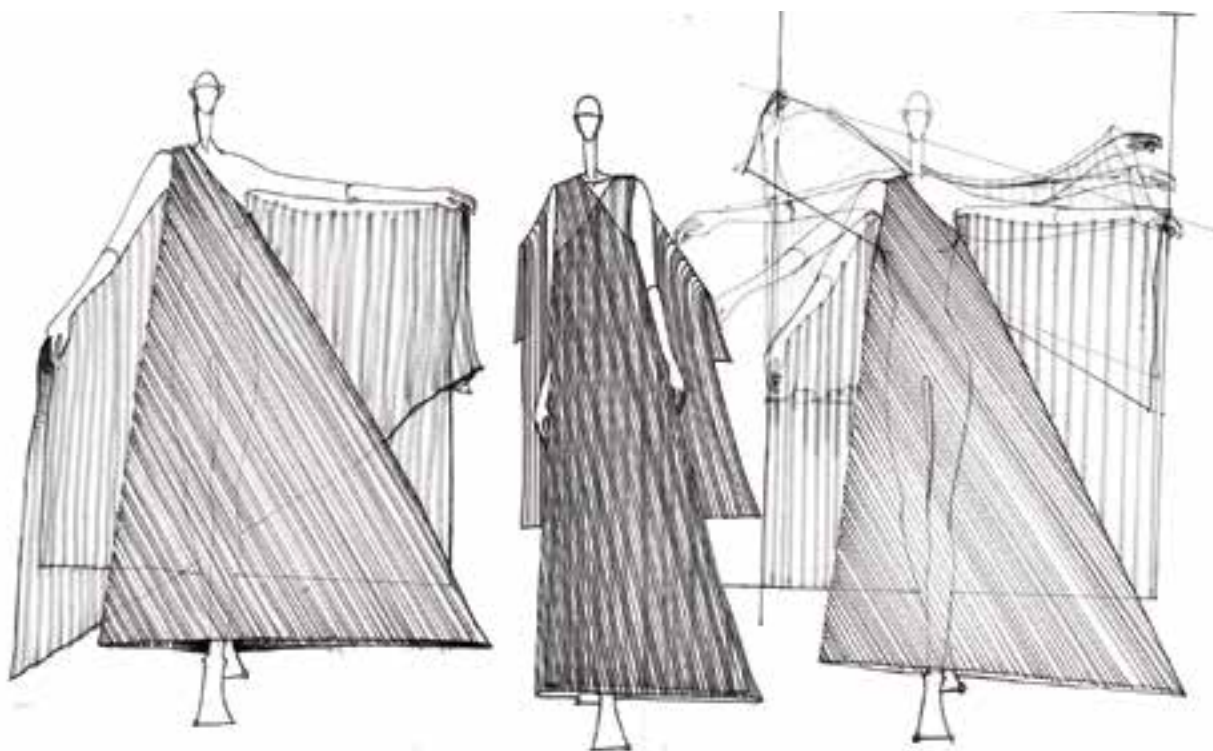
TAR Etelka: Látványterv | Etelka TAR: Graphic design
 Fotó: Tar Etelka

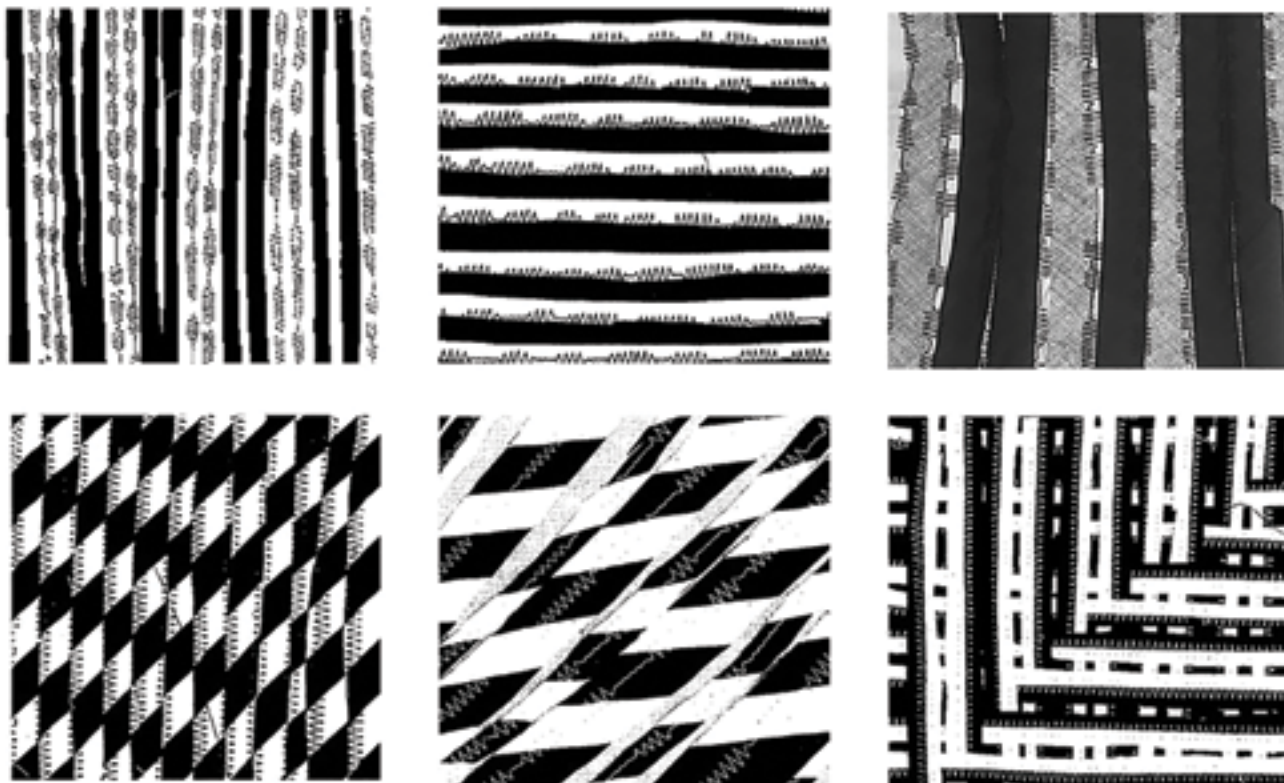
SÁGODI Nelli munkája | Nelli SÁGODI's work
Fotó: Ságodi Nelli

JAKAB Zsófi munkája | Zsófi JAKAB's work
Fotó: Jakab Zsófi

BOTZ Vivien: Object ruhatervek | Vivien BOTZ: Object dress designs
Fotó: Botz Vivien

DOMOKOS Kitti: Anyagkísérletek | Kitti DOMOKOS: Material experiments
Fotó: Domokos Kitti

Szabadon kutattak az op-art művészet gazdag és rendkívül szerteágazó területéről, és ezekhez a tapasztalatokhoz társították a saját témájukat, személyes karakterüket. Victor Vasarely, Rebecca Horn, Julio Le Parc, Matthew Shilan és mások műveinek egyéni értelmezései lehetőséget adtak számukra, hogy teljesen új nézőpontból keressenek válaszokat a témára. Különböző személyes inspirációk alakították a tervezési folyamatot: akadt, aki az eddig „sosemvolt” karanténlét tapasztalatát társította a feladathoz, volt, aki az árnyék vetületét; mások kísérleteztek a test különböző deformációival, megint mások Hitchcock *Vertigo* (*Szédülés*) című filmjét társították az op-art témához. Néhány tervezői gondolatmenetben az illúziókeltés lényege a pszichés zavarok érzékeltetése, a test kényszerképzete lett. A munkákban megjelentek a vertigo-spirál elmélet, tükör-mintázatok, testmódosító, mozgásgátló „protézis-öltözetek”, vagy az egyes kultúrák, társadalmak fals szépségideáljai. Finom reflexiók születtek a koronavírus-járvány következtében megváltozott érintkezéseink fájó hiányára éppúgy, mint az objektív modulrendszer csipkefinom összekapcsolására.

Az így készült kísérletek, ruhák autonóm, képzőművészeti, koncepcionális értelmezésében nemcsak az op-art művészet variációira reflektáltak a fiatal tervezők,

hanem mindannyian vizuális válaszokat mutattak fel a textil, illetve a ruha nyelvében napjaink életérzésére.

A „karanténlét” az eredeti menetrendet is kicsit átalakította, erre való tekintettel a projekt extra tervezési feladatokkal (op-art T-shirt, kapszulakollekció) bővült ki. Az elkészült munkákból egy kiállítás anyaga áll majd össze, melyet a 2021-es, Aix-en-Provence és Pécs partnervárosi kapcsolatát ünneplő programsorozat részeként mutatnak majd be.

ARANYOSI Zsuzsanna
ruhatervező, a METU divat
specializációjának vezetője

A projektben részt vevő hallgatók: Ácsbog Cintia, Bán Rebeka, Borgó Luca, Botz Vivien, Dencs Laura, Domokos Kitti, Fazekas Barbara, Simona Freschi, Gaál Máté Levente, Stella Huang, Jakab Zsófi, Katona Dóra Mya, Koncseg Jenni, Némethy Virág, Pataki Enikő, Pintér Judit, Poláková Réka, Ságodi Nelli, Somorjai-Tamássy Réka Luca, Tar Etelka, Teng Han Dan, Tóth Vanda és Vas Kitti.

Egy hazai kortárs iparművészeti gyűjtemény megszületése

A FISE GYŰJTEMÉNY

A koronavírus-járvány felforgatta a világ és Magyarország életét, és hatalmas csapást mért a gazdasági, kulturális területre. Több ágazat tevékenységét, emberek egzisztenciáját sodorta veszélybe. Az alkotóművészek sem jelentettek ez alól kivételt, jelentősen csökkent a bemutatkozási, értékesítési lehetőségük. Szerencsés módon

a nyár végén állami segítség érkezett. A konstrukció lényege alapján műalkotások megvásárlásával némileg kompenzálták az elszigeteltségben, közönség nélkül alkotó iparművészeket. A művészeknek címzett támogatás eljuttatására a Magyar Művészeti Akadémia (MMA) a művészeti szervezeteket szólította meg, a tagságok körében meghirdetve realizálta a támogatást. A Fialat Iparművészek Stúdiója Egyesület (FISE) szempontjából a konstrukció egyben egy nagyon régi terv megvalósítását is jelentette. Szinte a kezdetektől szerettünk volna a tagjaink munkáiból egy folyamatosan bővülő, minőségi gyűjteményt létrehozni. Szemünk előtt testvérszervezetünk, a Fialat Képzőművészek Stúdiója Egyesület kollektívája lebegett. Ők az ötvenes évektől az aktuális tagok munkáiból jelentős képzőművészeti gyűjteményt építettek fel. Úgy tűnt, erre nekünk esélyünk sem lesz, nem áll a rendelkezésünkre olyan tőke, amelyből nagyobb mennyiségű, kiemelkedő minőségű alkotást meg tudnánk vásárolni. Az MMA-20-MT pályázat a támogatást kimondottan a művészeti szervezet tagságának munkáiból felépülő gyűjtemény létrehozására biztosította!

Egyesületünk a felhívást tagjai között augusztusban tette közzé, majd a rendelkezésre álló keret erejéig összeállított táblázatot határidőre benyújtotta az MMA illetékesei számára. A szerződéskötés után a tárgyleadás november–december során zajlott le, így határidőre, karácsony előtt mindenkihez eljutott a támogatás.

Crème de la crème?

Szerénytelennek tűnhet ez a megnevezés, de találóan így is nevezhetnénk a FISE gyűjteményét. Működésünk során ugyanis megfigyelhetjük, hogy a művészeti képzésből kikerült tehetségek közül a FISE tagfelvételi eljárása során rendszerint a legaktívabb, a legelhivatottabb fiatalok kéri

BÖRCSÖK Anna: Talizmán – Specter nyakék
 Anna BÖRCSÖK: Talisman – Specter necklet
 2019, vörösréz, zománc, festett lávakő, korall
 Fotó: Börcsök Anna

KÁRPÁTI Judit Eszter: NOW | Judit Eszter KÁRPÁTI: NOW | 2020, textil, reagens festék, egyedi elektronika, 100x75 cm
Fotó: Kárpáti Judit Eszter

FAZEKAS Veronika: Imperfection (Veronika Coelho sorozat), bronz | Veronika FAZEKAS: Imperfection (Veronika Coelho series), brooch
2019, alumínium, papír, 9x10,6x4,6 cm
Fotó: Hegyháti Réka

és nyerik el a felvételüket. Iparművészeti gyűjteményünk felhívására ezen ragyogó tehetségek közül is a szakmai kiállítások legaktívabb résztvevői, ösztöndíjasok, hazai és nemzetközi elismerések díjazottjai ajánlották fel műveiket.

Összesen 105 tagunk munkája alkotja a FISE Gyűjteményt, ami darabszám szerint 209 alkotást jelent, hiszen sokan sorozattal vagy készlettel szerepelnek. Mivel a FISE az iparművészet minden ágát képviseli, ezért szerencsés módon a gyűjteményben az összes fontos műfaj megtalálható.

Elsőként talán a kortárs ékszertervezők munkáira érdemes felhívni a figyelmet. Az egyesület alkotói az utóbbi években folyamatosan, kiemelkedő aktivitással dolgoztak a műfaj, illetve a fiatal alkotók megismertetésén. A fővárosban zajló és immár világszerte ismertté vált Ékszerek Éjszakája Budapest (a jövőben Ékszerek Hete) sorozat alapítóinak és jelenlegi szervezőinek munkái is

szerepelnek a gyűjteményben. Különleges, változatos anyaghasználat és kreatív megoldások jellemzik műveiket. Típusuk szerint kollekciónkban találhatunk gyűrűket, medálokat, karpereceket és brossokat.

A FISE tagságában kiemelkedő a kerámia- és porcelánművészek aránya, így érthető, hogy a gyűjteményben is hangsúlyos a jelenlétük. A tizenhét porcelán- és tizenegy kerámiamű között a néhány éve diplomázott alkotók munkái éppúgy megtalálhatók, mint Ferenczy Noémi-díjasoké, vagy egyetemi oktatóké.

A másik tekintélyes csoport a textilművészeti alkotásoké. Amilyen sokrétű ez a terület, olyan széles körű válogatás került a gyűjteménybe. A különleges öltözékek mellett táskák és cipők is szerepelnek. A változatos alapanyagú, természetes szálakból vagy akár fémből szőtt munkákon túl dinamikusan változó felületű digitális textilalkotás is gazdagítja a FISE kollekciónak.

STROHNER Márton: Collection-P lámpa
Márton STROHNER: Collection-P lamp
2016, öntött és áttört porcelán Ø 29 x 24 cm
Fotó: Strohner Márton

TEMESI Apol: Stoki No. 2
Apol TEMESI: Stool No. 2
2019, ülóbútor, ipari gyapjú
Fotó: Bezzeg Gyula

BÁNÓ Rita: Bárdhal | Rita BÁNÓ: Hatchetfish | 2018, formába olvasztott, csiszolt, savazott üveg, 9x28x 5 cm
Fotó: Spengler László

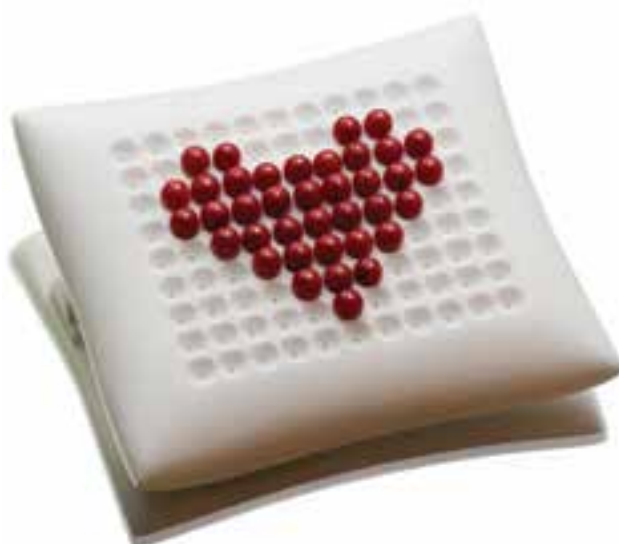
HEGEDŰS Zsanett: Oxalis 6 | Zsanett HEGEDŰS: Oxalis 6 | 2013, formán drapériázott ruha, moduláris struktúrájú háttal
Fotó: Trunkó Bálint

PAPP-VID Dóra: Auraruha Gamma 3a | Dóra PAPP-VID: Aura dress Gamma 3a | 2019
Fotó: Beregi Edina

MARÓTI Viktória: Shelter No. 3
Viktória MARÓTI: Shelter No. 3
2019, porcelán, 28 x Ø 30 cm
Fotó: Piti Marcell

VÉKONY Fanni: Keresztzemes, brooch
Fanni VÉKONY: Cross-stitched, brooch
2013, corian, korall, 7,5x9x2 cm
Fotó: Kudász Gábor Arion

REJKA Erika: II. 14. | Erika REJKA 14.02. | 2007, porcelán, 12x12x40 cm
Fotó: Rejka Erika

SOMOGYI Éva: Radnóti Miklós, Naptár – Tér-verskönyv | Éva SOMOGYI: Miklós Radnóti, Calendar – Book of poems in space | 2011

Fotó: Holló Hunor

A különösen aktív, nemzetközi sikereket is maguk mögött tudó üvegművészeink tárgyai sem hiányozhatnak. A pontosan tucatnyi, sokféle technikát felvonultató, a szakma csúcsát reprezentáló üvegtárgy a jövőben egy önálló kiállítás anyagát is képezheti.

A vizuális kommunikáció területéhez tartozó, kétdimenziós alkotások elhelyezésével értelemszerűen kevesebb feladatunk van. A remek grafikák és fotók minden valószínűség szerint a raktár polcai helyett a

FISE falaira kerülnek, folyamatosan láthatók lesznek vendégeink számára.

Bízunk benne, hogy hamarosan a gyűjtemény többi darabját is bemutathatjuk az érdeklődőknek – mind itthon, mind külföldön. Egyesületünk célja ugyanis a pályakezdő iparművészek és alkotásaik ismertté tétele. Jövőre lesz éppen négy évtizede, hogy az alkotók munkájának segítésén fáradozik a Fiatal Iparművészek Stúdiója Egyesület. A FISE Gyűjtemény létrehozásával – majd folyamatos bővítésével – az alkotásokat már nemcsak katalógusainkban, digitális felületeinken tudjuk bemutatni, de a maguk valójában is meg tudjuk őrizni az utókor számára.

A FISE honlapján, valamint egyéb közösségi felületeinken indítandó sorozatunkban tervezzük a gyűjteményt több szempontból is elemezni, feldolgozni. E néhány fotóval, rövid írással csupán ízelítőt kívántam adni gazdag kollekciónkról a magyar iparművészet iránt érdeklődő olvasók számára.

MASCHER Róbert

formatervező iparművész, a FISE elnöke

FARKAS Diána: Egy epifiton vázája | Diána FARKAS: Vase of an epiphyte 2017, üvegtechnika

Fotó: Anna Pleslova

A FISE Gyűjtemény további darabjait lapunk következő számában mutatjuk be.

Jól csak a szívével lát az ember

SINKÓ VERONIKA FESTŐ- ÉS GRAFIKUSMŰVÉSZ KIÁLLÍTÁSA
A PESTI SZENT TERÉZ-PLÉBÁNIA-TEMPLOM ALTEMPLOMÁBAN

Sinkó Veronika festőművész hat évtizedes sokrétű, kiemelkedő művészi munkásságába engedett betekintést a Szent Teréz-templom kiállítása. A művész Isten kiválasztott teremtménye, akit különleges talentumokkal ajándékoz meg, és nagy hivatással küld a világba, hogy vizuálisan, a színek és a formák erejével, azok mély érzelmi és értelmi sugárzásával rámutasson életünk értelmére, céljára és a hozzá vezető útra. Petőfi Sándor megfogalmazásában a művész feladata, hogy vezesse a népet a Kánaán felé.

Sinkó Veronika ezt teszi. Nem tartozik a modern világ útkeresői közé, mert ő a Szent Istvántól alapított ezeréves keresztény Magyarország gyermeke, aki nemcsak tudja, mi az Igazság, hanem születésétől kezdve benne él Isten világában. Ennek tiszta levegője élte a földi lét minden nehézsége közepette is. Ebből ered derűs világképe, amelyet örömmel oszt meg embertársaival a képzőművészet eszközei által. Szeretné, ha minden ember, főképpen a honfitársai, felismernék, hogy a magyarok több évezredes történelme és a keresztény állami létük során megszilárdult hitük biztos és egyértelmű eligazítást ad a földi életben. A szívünkbe írt erkölcsi törvények világosan jelzik, hogy mi a jó, ami a boldogság forrása, és mi a rossz, ami félelembe kerget, depresszióba dönt. Népünk évezredes életbölcességét, megélt tapasztalatait a népművészet irodalmi, képzőművészeti és zenei emlékei sugározzák felénk.

Ezt a tiszta, örömteli levegőt szívta magába Sinkó Veronika a szülei által teremtett fővárosi otthonukban és a Vendel utcai iskolában egyaránt, ahol Udvardi Erzsébet volt a rajztanára és a neves Kodály Zoltán-tanítvány, Andor Ilona volt az énektanár, a híres iskolakórus vezetője. E két

tanárnő meghatározó erővel hatott Sinkó Veronika egész életére. Ma is a népdalok tiszta hangja tölti be a szívét, a vidám és a fájdalmas hangok egyaránt, a népmesék bölcsessége vezérli gondolkodását, és a népművészet festett-faragott tárgyain megjelenített erkölcsi tanítás irányítja mindennapjait.

SINKÓ Veronika: Kisboldogasszony | Veronika SINKÓ: The Nativity of Mary
2007, farostlemez, tojástempera, 40x30 cm

Fotó: Mészáros Gábor

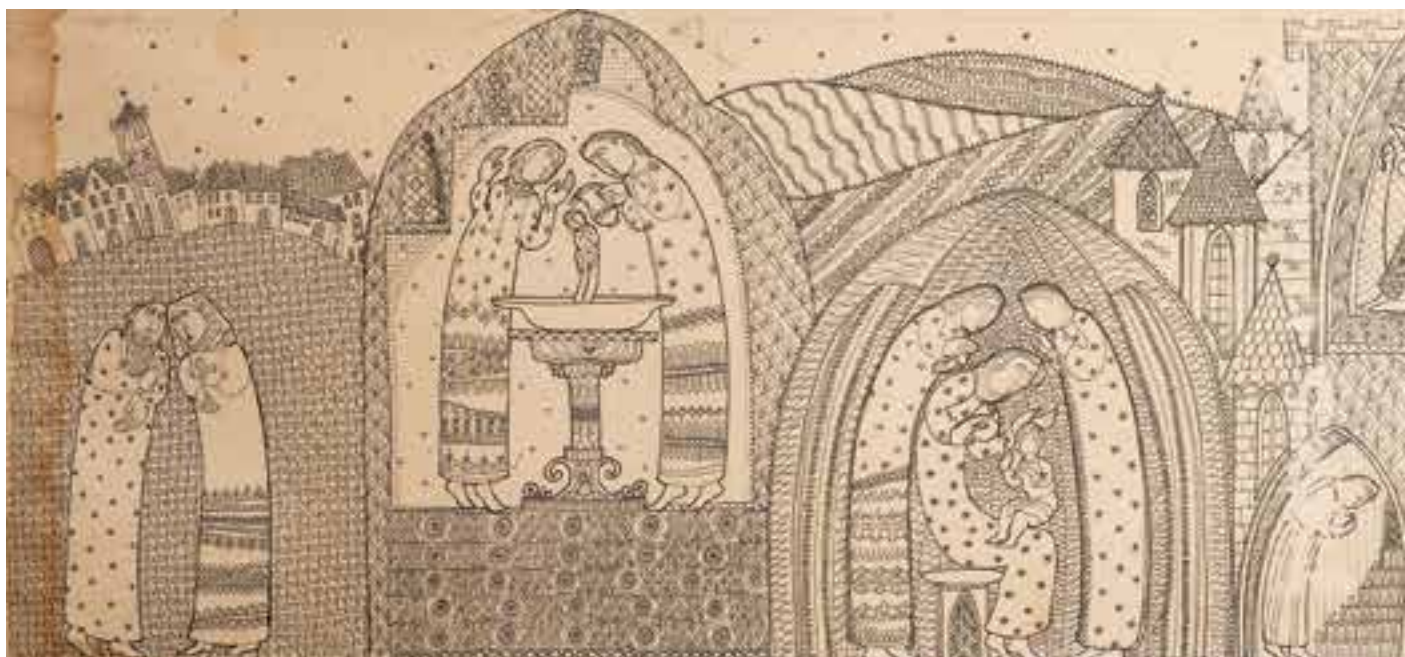
SINKÓ Veronika: Szűz egyszarvúval | Veronika SINKÓ: Virgin with unicorn
2009, farostlemez, tojástempera, 100x100 cm
 Fotó: Mészáros Gábor

SINKÓ Veronika: A babszem csacsi. Illusztráció Az ólomerdő című mesekönyvhöz (Móra Ferenc Könyvkiadó, Budapest, 1988)
 Veronika SINKÓ: The weeny donkey. Illustration for the book of tales The Tin Forest (Móra Ferenc Publishers, Budapest, 1988)
1988, papír, anilin, tempera
 Fotó: Mészáros Gábor

SINKÓ Veronika: A babati harang. Illusztráció Az ólomerdő című mesekönyvhöz (Móra Ferenc Könyvkiadó, Budapest, 1988)
 Veronika SINKÓ: The bell of Babat. Illustration for the book of tales The Tin Forest (Móra Ferenc Publishers, Budapest, 1988)
1988, papír, anilin, tempera
 Fotó: Mészáros Gábor

SINKÓ Veronika: Szent Miklós legendája. A Magyar Televízió Kalendárium műsorához készült a Nevek és legendák című animációs film betétgrafikájaként (rendezte Péter Klára) | Veronika SINKÓ: Legend of Saint Nicholas. Graphic insert in the animation Names and legends of the Calendar program of the Hungarian Television (director: Klára Péter) | 1987, papír, tustoll, 37x150 cm
 Fotó: Mészáros Gábor

^
SINKÓ Veronika: A Szív teológiája | Veronika SINKÓ: The theology of the Heart
 2000, farostlemez, gyöngy- és csipkekollázs, 40x30 cm
 Fotó: Mészáros Gábor

<
SINKÓ Veronika: Jákob álma | Veronika SINKÓ: Jacob's dream
 2020, farostlemez, akril, metállapok, 50x40 cm
 Fotó: Mészáros Gábor

Sinkó Veronika a második világháború borzalmi közepette, 1945-ben, az óvóhely pincéjében látta meg a világot. Első eszmélődéseit az új, jobb, emberibb világot álmódó, építő szülők és baráti körük határozták meg. S ezt a szellemiséget erősítette meg a Vendel utcai iskola említett két kiváló tanára. Mind a mai napig ezen a csodálatos, biztos úton bontakoztatja ki a tehetségét, kivételesen egyéni, gazdag életét. Ebben jelentősen segítette művész férje, Krizbai András, akivel harmonikus, boldog családi életet teremtettek, amelyben két jeles művész gyermeküket indították útra.

Sinkó Veronika művészete a 20. század második felében, az ötvenes, hatvanas, hetvenes és nyolcvanas évek magyar történelmének igen nehéz, kemény politikai levegőjében, otthon, csendben érlelődött. A jó barátok tették lehetővé a mesekönyvek illusztrálását és a külföldi kiállításokon való bemutatkozást. Korosztályának számos nagy tehetségéhez hasonlóan ő sem szerzhett művészeti diplomát, de az édesapa értelmiségi baráti köre és a fokozatosan kialakult saját művészbaráti közössége megerősítette alkotói hitét, amelyben a művészet alapvetően „ars sacra”, ami a pozitív értékeket mutatja fel, ami jobbítja az emberiséget. S nem válik szét úgynevezett magasművészetre és népművészetre. S nem különböztet meg iparművészetet és képzőművészetet, ahogy ez már a 20. század második felében egyre általánosabbá vált. A montázsok, a textilművészeti alkotások és plasztikák applikációi egyre több festészeti alkotást gazdagítottak. Sinkó Veronikát ezek a 20. századi egyetemes művészi törekvések csak megerősítették az *ő lelkében született látomás*

helyességében, ebből fakadóan például a Madonna-ikonját az otthon talált csipkével és népművészeti kézimunkával ékesíti. Vallja, hogy a művészetben a 20. század végén is az érzelmi ráhatás az elsődleges, és az értelmi gondolkodás a másodlagos. Saint-Exupéry kis hercegével együtt vallja, hogy a szívével lát helyesen az ember. S úgy érzi, hogy a gótika művészete a 20. század emberének is példát ad ezen a téren. Ezért nem titkolja a festészetében, hogy mennyit tanult e téren egy-egy 14–15. századi mestertől, milyen nagy hatással volt rá egy-egy jeles gótikus alkotás, vagy éppen bizánci ikon.

Sinkó Veronika a 20–21. századi ember legőszintébb gondolatait szólaltatja meg sajátosan egyéni hangján. Tudatosan, Bartók Béla és Kodály Zoltán példáját követve hívja fel a kortársak figyelmét a népművészet örökségének mindenkor aktuálisára. Ilyen örökség a látvány és a látomás realitásának egységét érzékeltető előadásmód, amely Sinkó Veronika művészetének egyik legjellemzőbb vonása.

Munkásságának hat évtizede, 1971-től a hazai és főképpen a nemzetközi kiállításainak, valamint az expresszív vonalművészetével készített animációs kisfilmeknek és számtalan általa illusztrált könyvnek a sikere igazolta erőteljes egyéni stílusának művészi értékét.

PROKOPP Mária
művészettörténész

(Sinkó Veronika kiállítása. Avilai Nagy Szent Teréz-plébániatemplom, Budapest, 2020. december 6. – 2021. február 29.)

A művészet mint ünnep

HAGER RITTA TEXTILMŰVÉSZ KÖSZÖNTÉSE

„Fogadd el, Uram, szabadságomat,
Fogadd egészen.
Vedd értelmemet, akaratomat
S emlékezésem.
Mindazt, amim van, és ami vagyok,
Te adtad, ingyen.
Visszaadok, Uram, visszaadok
Egyszerre mindent.”

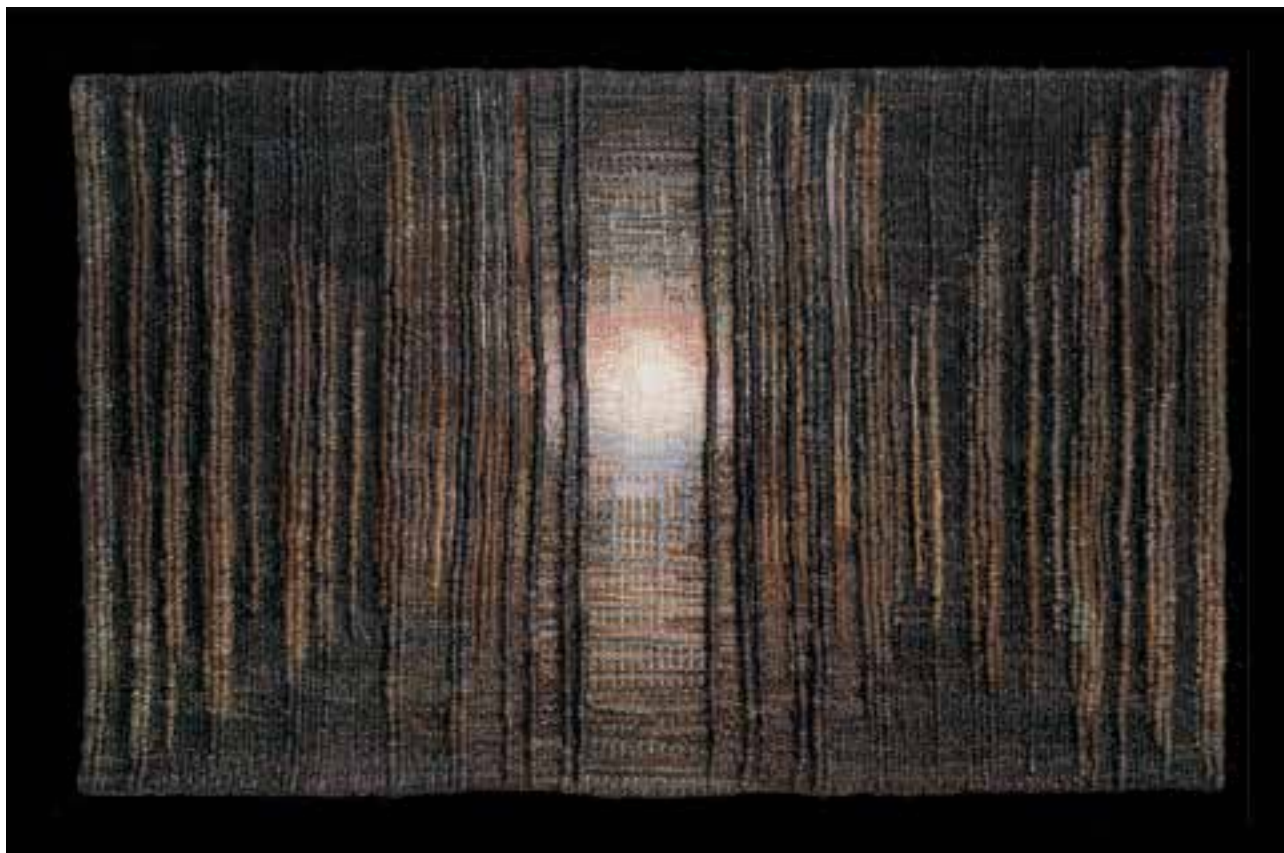
(Loyolai Szent Ignác)

Óriási a jelentősége annak, ha közöttünk olyan alkotók élnek, akik korszakokat kötnek össze, kötnek egybe munkásságukkal, akiknek az életútja, életpéldája megkérdőjelezhetetlenül áll előttünk. Kevés ilyen művészi teljesítményt, személyes művészi magatartást vehetünk számba, s mindenképpen ezek közé tartozik Hager Ritta textilművésze, aki a 20. század valóságos vérzivataros történéseiben nemcsak emberi példaként állhat előttünk, de a 20. század felívelő magyar textilművészetének egyedülálló szakmai teljesítményt felmutató alkotójaként is. Tudjuk, hogy a múlt század második felének magyar textilművészetében egészében is kimagasló teljesítményeket regisztrálhatunk, s azt is, hogy ez elsősorban az autonóm textilre vonatkozik, amely tehát nem alkalmazott művészeti igényeket volt hivatott kielégíteni és nem ornamentális, díszítő funkcióknak kívánt eleget tenni. Vagyis – továbbá – nem anyagtervezés, nem ruhatervezés, semmiképpen nem divattervezés, újra hangsúlyozzuk tehát: nem díszít, hanem önálló mondanivalóval rendelkező műtárgy, amely a világ és a művészet nagy kérdéseire kívánt „hozzászólni”, s ha ez nem bántó épp e lap hasábjain: valódi, hamisítatlan képzőművészetté vált. A világ ilyen irányultságú textilművésze pedig a 20. század ötvenes-hatvanas éveitől robbanásszerűen változott, s mind filozófiájában, mind technikáiban, matériáiban hatalmasat fejlődött. A textilmű kilépett a szövött falikép, a hagyományos kárpit, gobelin technikájából, elrugaszkodott a képi

megjelenítés hagyományaitól, itt is előtérbe került az experimentális megközelítés. Ráadásul a síktextil tértexillé alakult, a kétdimenziós, a fallal azonos síkban lévő, ahhoz simuló, azzal összenőtt kárpit kilépett a térbe, méghozzá radikálisan, s lett belőle textil térplasztika. Vagy lett belőle – esztétikai kategóriát alkalmazva – domborműhöz hasonlítható síkplasztika, ahol nemcsak a faktúra, az anyag felületkezelése és a textúra, az anyag szerkezete fontos, de a térbeliség kibontása is. Mindehhez párosult a materiák sokfélesége. Egyrészt a növényi és állati eredetű anyagok szimultán megjelenése, a len, a kender, a juta, a szizál, a gyapjú alkalmazása, ami aztán kiterjeszkedett a műanyagokig éppúgy, mint a különböző állati eredetű, vagy épp faanyagok egyfajta organikus alkalmazásáig, egészen az ipari civilizáció

HAGER Ritta: Összefonódás | Ritta HAGER: Intertwining
1974, kötözött, font juta, 260x210x40 cm
Fotó: Schichmann Béla

HAGER Ritta: Sugárzó csend | Ritta HAGER: Radiant silence | 1994, juta, gyapjú, len, plasztikus felvetésű gobelin, 132x210 cm
Fotó: Schichmann Béla

által megteremtett fémmatériáig, huzalokig. Szinte minden anyag textillé, pontosabban textilművé válhatott, egyfajta parttalanság jegyében is. Elfogadottá vált a kísérleti textil terminus technicus. Jól gondolta Frank János, amikor eleven textilnek¹ nevezte az e folyamatban megszületett tárgyakat. Aztán a nagy felfutást visszaesés követte, alapvetően átalakult az építészeti tervezői szemlélet, gondolkozás, gyakorlat mikéntje. Ez a fajta textilművészet elvesztette az építészettel, enteriőrrel való szoros kapcsolatát. De az eredmények a művészeket igazolták, s ebben a magyar textilművészet is élen járt. Mindezeket a folyamatokat a szombathelyi textilbiennálék és -triennálék során is nyomon követhettük, melyek folyama 1970-től radikális új eszméket és művészeti praxist emelt be a kortárs magyar művészetbe.

Nos, erre a – tán viszonylag hosszas – bevezetésre azért volt szükség, hogy végre leírhassuk: Hager Ritta ebben a fejlődési folyamatban (mert magam, immár történelmi aspektusból, fejlődésnek tekintem) sajátos helyet foglalt el. Ízlésével, műveltségével, szemléletével, ami mindig egyfajta progresszivitást képviselt, sorra-rendre teremtett innovatív vizuális megoldásokat, illetve haladt ezen az úton, még hozzá tudatosan. S ez a

szemléleti folyamatalakulás azt mutatta, hogy a közvetlen ábrázolástól hamar eltávolodott, egyfajta szimbolikus, allegorikus képi megközelítés vált jellemzővé munkáin. S mindezt szintetizálta egyre kifinomultabb és összetettebb kivitelezési tevékenységével, melyben – a csomózástól, kötözéstől eljutva az összetettebb szövési technikákig – szerepet kapott a magasított textil sajátos, rá jellemző megoldása, együtt az anyagok változatosságával, a variabilitással.

Ám ez még mindig nem elég művészetének viszonylag egzakt behatárolásához, mert szellem és anyag, tartalom és forma, gondolat és technika minden képzőművészeti alkotásnál felmerülő kettősségét illetően munkái egészen különleges helyet foglalnak el. Műveinek szellemisége tágra nyitott, dimenziói szinte végtelenek, ám mégis azok mondandói csaknem össze- és egybekulcsolódva folyamatosságot jeleznek. S ha keressük, hogy miben is áll ez a folyamatosság, ez a szorosban egybetartó abroncs, akkor azt – nem meglepő módon – a keresztényi magatartásban (milyen izgalmas a magyar nyelv, lehet, hogy ez a szó szebb a „maga” nélkül, vagyis: tartásban!), a keresztényi tudatban, a hitre építkezésben találhatjuk meg, melyben nagy szerepe van a meditatív, gondolati iniciatíváknak,

szakrális erudíciónak. Ha valakinek a művészete spirituális, szellemi tartalmak és értékek hordozója, melyben fókuszba kerül egy kognitív alkotói magatartás, akkor az az övé. Manapság sok szépséggel teli művész osztja meg velünk véleményét a világról, ami tovább fokozódik a brutalitás, az agresszió, az anarchisztikus vagy épp narcisztikus viselkedésmód támadó, tiltakozó, gúnyolódó attitűdjével. Hager Rittától – hogy talán egy személyiségéhez illő jelképet alkalmazzunk – mindez csillagászati távolságban van. Ő az előző jelzőknek megfelelő valóságot fiatalabb korában átélte, s ezt követően egész művészi pályája során emelkedett eszmények közvetítője kívánt lenni és lett is. Művészetében nincs semmi alpári, közönséges, azt is állíthatjuk: nem hétköznapi. Ha valakinek ünnep a művészet, akkor számára az. Ünnep, melynek keretében közöl velünk valami fontosat, általa lényegesnek tartott üzenetet. Munkái mindegyikén a hitben fogant mondandó a fontos, de ezt mindig a művészi eszköztár érzékeny áttételezettségével adja tudtunkra. S így lesz az ő ünnepe a miénk, nézőké, befogadóké is. Ha valakinél

fontos az allúzió, a sejtetés, akkor az az ő művészete, de mindebben az a különös és egyedi, hogy ebből a sejtetésből hamar bizonyosság válik. Művei tehát nem hagyják bizonytalanságban a nézőt, sőt éppen ellenkezőleg – újra írjuk –: bizonyossággal teliek. Méghozzá szimultán módon egyszerre a hit és a művészet bizonyosságai válnak.

S most csak valóban felvillantásként és nagyon is példálózásként: így áll előttünk *Fény* című munkája (1982), amelyen a kereszt csak felsejlik, de ez is mond valamit a biztosról, a bizonytalannal szemben, s válik sejtelmességével spirituálissá és szakrálissá. Hasonlítható ehhez az *Áradás* (1984), amely tompa színeivel, vertikális plaszticitásával, meditatív látványával teszi szuggesztívvé a szakrális emanációt. Így szól *Struktúra* című műve (1982) a világ teremtettségéről, föld, levegő, víz (pára) egységesüléséről. Földszíneivel így lesz a pusztába kiáltott szó képi látomása a *Pusztaság* (1985). Drámai a *Remény* című kompozíciója (1998–2000), a felnyúló karok, kezek mintegy segítséget kérnek és fognak is kapni, mert itt is

HAGER Ritta: *Fény* | Ritta HAGER: *Light*
1982, gyapjú, plasztikus felvetésű gobelin, 125x90 cm
Fotó: Schichmann Béla

HAGER Ritta: *Kegyelem* | Ritta HAGER: *Grace*
2007, gyapjú, len, aranyzál, vegyes felvetésű gobelin, 127x87 cm
Fotó: Schichmann Béla

felsejlik a bizonyosság, a gyönyörűen megszövött kereszt, mely nemcsak szent szimbólum, hanem fényhozó is. A drámát fokozni képes *Apokalipszis* című műve (1990) tragédiát sejtet, mégis hittel telített. Több legendássá váló munkája közül méltán sűrű hivatkozási alap a három méterszer háromméteres (!) *Patrona Hungariae* útikárpitja (2000), melyben szuggesztíven mutatja fel Mária oltalmazó, óvó jelenlétét, utalva Szent Erzsébet és Szent Margit jelentőségére, egy vérzivataros, szintén tragédiákkal terhelt évezredben, ám mindezt egy esztétikummal teli kompozícióban. S az utóbbi évek kiemelkedő műve az *Evezz a mélyre* (2014–2015, a *Triptychon* egyik darabja), mely a csodálatos halászat újtestamentumi történetének megidézése, s mely Lukács evangéliuma szerint úgy záródik, hogy Jézus így szólt Simonhoz: „Ne félj! Ezentúl emberhalász leszel.” Ezzel mintegy bevonja az embert hatalmas üdvtervnek a megvalósításába. Ennek a keresztény küldetéstudatnak a küzdelmessége jelenik meg a kompozícióban.²

S szinte mindenütt egyéni technika, vegyes felvetésekkel. Hol plasztikusan felvetett kárpit készül (horizontális, vertikális bordázottságot adva a felületnek), lennel, selyemmel, aranyszállal, hol egyénileg festett vászon, juta, selyem, gyapjú alkalmazásával. S ez a technikai bázis adja meg a lehetőségét annak a kivételes eredménynek a megszületéséhez, melyet a legtömörebben Beke László így fogalmazott meg: „szövetből fény”³.

És legalább pár szó erejéig említsük meg a nemzetközi sikereket, s azokból is talán a legkülönlegesebbet, hiszen immár szintén ikonikus munkája a berlini

Brandenburgi kapunál álló *Csend Terme*, ahol 1994 óta az ő kárpitja hirdeti, hogy a tragédiák át- és megélése után a csendben elmerülve, a csendben megmerítkezve tudunk leginkább emlékezni. Ez a helyszín egyetemes

HAGER Ritta: Patrona Hungariae, útikárpit
Ritta HAGER: Patrona Hungariae, tapestry
2000, vászon, juta, selyem, festett egyéni technika, 300x330 cm
Fotó: Schichmann Béla

zarándokhellyé vált, s több mint hatmillióan látták eddig. A mű címe „Hager Rittá-s”: *Sugárzó csend*, s ez is a rá oly jellemzővé vált plasztikus felvetésű gobelin, jutával, gyapjúval, lennel szöve, kivitelezve. Így lett a művész a

HAGER Ritta: Triptychon | Ritta HAGER: Triptych
2015–2017, gyapjú, len, selyem, vegyes felvetésű gobelin, 3 db, egyenként: 120x90 cm
Fotó: Schichmann Béla

HAGER Ritta: Szemlélődés | Ritta HAGER: Contemplation
2018–2019, gyapjú, len, selyem, plasztikus felvetésű gobelin, 93x160 cm
Fotó: Schichmann Béla

HAGER Ritta: Kiút | Ritta HAGER: Way out
2015–2016, juta, gyapjú, len, aranyszál, plasztikus felvetésű gobelin, 105x210 cm
Fotó: Schichmann Béla

magyar textilművészet diplomatája, közvetítője, szinte anyaga, hiszen hírvivő is egyben... Ő a szent dolgok, eszmék, gondolatok emberközelbe hozásának mestere, ráadásul kivételesen eredetien: tradicionális módon és mégis innovatívan. Művészetét ünnepnek tekintettük, melyben szerepe van annak a személyiségbeli vonásnak, melyre a mottóban utaltunk Szent Ignácól, s melynek értelmezése az lehet: mindent Istentől kapni és mindent Istennek visszaadni. Hager Ritta egy interjúban erről így beszélt: „Mindannyiunkba belelehel Isten a lelkét. Ezt a bennünk lévő istenit kell kibontanunk, ha ez sikerül, nem a rossz, hanem a jó felé haladunk.”⁴ Neki sikerült...

HAGER Ritta: Remény | Ritta HAGER: Hope
1998–2000, gyapjú, len, vegyes felvetésű gobelin, 175x173 cm
Fotó: Schichmann Béla

HAGER Ritta: Apokalipszis | Ritta HAGER: Apocalypse
1990, gyapjú, len, vegyes felvetésű gobelin, 200x100 cm
Fotó: Schichmann Béla

Hager Ritta nagy ívű pályáján most egy jelentős életkori állomáshoz érkezett, s így is eljött egy ünnep. Azonos évben született Kondor Bélával, aki 41 évet, Latinovits Zoltánnal, aki 45 évet, Huszárík Zoltánnal, aki 50 évet, Csekovszky Árpáddal, aki 66 évet, Fekete Tamással, aki 76 évet, Gerzson Pállal, aki 77 évet, Muray Róberttel, aki 78 évet, Szokolay Sándorral, aki 82 évet, Bencsik Istvánnal, aki 85 évet, Balla Demeterrel, aki 86 évet élt. Egy évjárat a közöttünk lévő Keleti Éva Kossuth-díjas fotóművésszel, Halmy Miklós Kossuth-díjas festő- és szobrászművésszel, Szakonyi Károly Kossuth-díjas íróval. Ő is Kossuth-díjas, ő is 1931-es születésű, ő is művész, mint a többiek. Kedves Ritta! Sokak nevében: Isten éltesse!

FELEDY Balázs
művészeti író

1. Frank János: *Az eleven textil*. Corvina, Budapest, 1980; *Eleven textil 1968–1978–1988 / Living textil 1968–1978–1988*. Szerk. Herczeg Ibolya. Műcsarnok, Budapest, 1988.
2. Irodalom Hager Rittáról: *Hager Ritta*. Szerk. Gelley András – Gelley Dávid. Magánkiadás, 2005; Lovag Zsuzsa: *Hager Ritta*. HUNGART Egyesület, Budapest, 2013; *Belső tűz. Hager Ritta textilművésszel beszélget Csernóczky Judit*. Kairosz, Budapest, 2010.
3. Beke László: Szövetből fény – Hager Ritta kárpitjaihoz. In: *Hager Ritta*. Szerk. Gelley András – Gelley Dávid (lásd 2. Jegyzet).
4. P. Szabó Ernő: Téglavetés. *Magyar Nemzet*, 2013. október 19.

A Pesti Vigadó életmű-kiállítását rendez a művész alkotásaiból. A kiállítás pontos időpontja a járványhelyzet függvényében alakul. (A szerk.)

„Kerámika Kádárrika”, avagy a „szocdeko”

BESZÉLGETÉS KISS IMRE GYŰJTŐVEL
A KÁDÁR-KORSZAK DÍSZKERÁMIÁIRÓL

2016 júniusában a hazai design közismert fórumai – az *Art Market Budapest*, a *Design Hét Budapest* és a *Magyar Formatervezési Tanács* – támogatásával jelent meg a *Designgyűjtők Magyarországon* című, hetilapok és képes periodikák mellékletként népszerűsített füzetszerű magazin, azzal a céllal, hogy a formatervezés gyűjtésre érdemes produktumaira és azok – személyiségtől is függő – kiválasztási szempontjaira irányítsa a figyelmet. Kiss Imrének, a Magyar Kereskedelmi és Vendéglátóipari Múzeum mára nyugállományba vonult igazgatójának több mint ezer darabot számláló és közel negyven év tárgyi kultúráját reprezentáló kollekcióját is méltatta a kiadvány. A gyűjtő által „szocdeko”-ként kategorizált tárgyegyüttes markánsan körülhatárolható részét képezi a harsány színekkel mázazott, illetve különféle fakturális hatású – mázugrasztásos, -csurgatásos, -szivacsolós, -szórásos, karcolásos technikával stb. dekorált – kerámiák gyűjteménye, melyet *Szoc deko – Kerámika Kádárrika* címmel 2008-ban a múzeumban, majd az azt követő években utazó tárlat formájában az ország több muzeális intézményében ismerhetett meg a közönség. A cím találó volt, szellemes felütés: a kiállított tárgyak érzékelhető módon idézték meg a Kádár-korszak hurráoptimizmusát, ízelítőt adva a gulyáskommunizmus modern háziasszonyának otthonát csinósító díszkerámiák világából. A kurátorok szándéka azonban ennél több volt: művészettörténeti, elméleti diskurzust provokálni. Kérdéseket generálni designról, szocialista esztétikáról, ízlésről és pártpropagandává tett ízlésnevelésről, művészi értékről és giccsről, a populáris, de a kortapinthatóan dokumentáló tárgyak múzeumi gyűjteményezésének kérdéseiről.

A tárlatsorozat – gyűjtők közreműködésével megvalósított – Gorka Livia- (2010), majd Gádor István-kiállítás (2016) is követte, vélhetően kapcsolódási pontokat is keresve a modern hazai kerámia megteremtőinek kvalitásos művei, a tanítványoknak – elsősorban az Iparművészeti Főiskolán végzett Gádor-növendékeknek – dekoratív munkái, valamint az iparművészek elgondolásait tipizáló, gépi korongozással, öntéssel sokszorosított tucatárak között. A tárlatok utóéletéről, a kerámiagyűjtemény sorsáról beszélgettem Kiss Imrével.

– *Tizenhárom év telt el az első kerámiakiállítás óta, milyen előremutató hatása volt a tárlatnak? Sikert-e szakmai partnereket találni, szakmúzeumot bevonnai a tárgyegyüttest értékelő eszmecserebe?*

– Valóban úgynevezett „avizó” tárlatnak szántam valamennyi szocdeko-kiállításomat, melyek anyaguként egyfajta látványtárként mutatták be a kerámia után a fémtárgyakat és a textileket, úgymint *Szoc Deko – Metalika* 2011-ben és *Szoc Deko – Textilia* 2012-ben; végül az üvegeket *Szoc Deko – Üveg* címmel, 2013-ban. Amit szerettem volna provokálni a művészettörténeti kategóriát jelölő névadással is, hogy foglalkozzanak művészettörténész, szociológus,

Mázás felületek | Glazed surfaces
Fotó: Nagy Géza

Vázák és kínálókosár a Háziipari Szövetkezet védjegyével | Vases and títbits basket with the trade-mark of the Homecrafts Cooperative
Tófej, mázas kerámiák, a vázák magassága (balról jobbra): 19 cm és 20 cm, kínálókosár: 17x24x19,5 cm (Kiss Imre gyűjteménye)
Fotó: Nagy Géza

történész, néprajzos és muzeológus munkatársakból álló csoportok ennek a hozzánk még viszonylag közel álló korszaknak a kutatásával, addig, amíg élnek még az alkotók, esetleg a zsűritagok és leginkább azok – a nagyközönség –, akiknek a vizuális kultúráját ez a fajta tárgyanyag nagymértékben alakította és befolyásolta, tudatosan vagy tudat alatt. Túl kellene lépni azon, hogy egy vállrándítással „retró”-ként aposztrofáljuk ezt a korszakot, ami éppúgy semmitmondó és aluldefiniált, mint a „vintage” és a „századvég”. Eredetileg a „szoc” a korszakra vonatkozott, de ma már azt gondolom, hogy ez a művészet további társadalmiasulását fejezhetné ki inkább a második világháborút követő korban. Ez az az időszak, és nemcsak a keleti országokban, de Nyugaton is, amikor a városiasodás következő lépcsőfokára lépve a házigyári lakások és panelek lakóinak szüksége volt a szépre. Tömegigények kielégítéséről beszélhetünk, ezért óhatatlanul a giccs képviseli az alsó határát ennek a széles művészeti spektrumnak. De éppen ezért gondolom, hogy foglalkozni kellene ezzel a művészeti jelenséghalmazzal, mert ez sokkal szélesebb rétegek ízlését határozta meg, mint, mondjuk, a közel párhuzamosan jelen levő Gádor–Gorka–Kovács nagy triász alkotásai. Természetesen az ő hatásuk is vizsgálandó, mint ahogy a népi hagyományok

és a modernitás jegyeinek szétszalazása, illetve a korábbi művészeti irányzatok (az art nouveau, az art deco vagy a szocreál) és az izmusok leképződései.

De hogy a kérdésre is válaszoljak, az általam használt fogalom elterjedőben van, már a régiségkereskedők is kezdik használni, de szakdolgozati témaként is felmerült, illetve helyi hagyományok kutatásaként, az úgynevezett tófeji díszműkerámia feldolgozásaként is foglalkozik vele Béres Katalin, a Göcseji Múzeum történész-főmuzeológusa. Egy hasonló gyűjtemény – Giricz Gábor anyaga – a 2010-es évek elején nagy sikerrel megjárta Olaszország több kiállítóhelyét, és egy többnyelvű és igényes katalógus is készült hozzá Szilágyi B. András remek tanulmányával. Véleményem szerint jelentős hozzáadott értéket képvisel a 2015-ben megjelent *Forma hungarica, post-war Hungarian ceramics* című kiadvány is, ahol egy gyűjtőtársam és jóbarátom, Langh Péter írt összegzést arról, amit addig kiderített a témát illetően. A benne foglaltak itt-ott pontosítást igényelnek ugyan, de a kiadvány mindenképpen hiánypótlónak tekinthető. Megjelenése az angol *Dr. Graham Cooley-gyűjtemény* bemutatására a King's Lynn Arts Centre-ben 2015-ben rendezett kiállításához kapcsolódott. Péter amúgy a Gallery 567 tulajdonosa és a korszak elkötelezett gyűjtője,

de szerencsére egyre több galéria és régiségkereskedő ismeri fel a lehetőséget ebben a tárgykultúrában. A nagy álmom azonban még sajnos nem vált valóra, az, hogy interdiszciplináris kutatás témájává váljon közelmúltunk eme jeles időszaka valamilyen intézményi keretek között.

GORKA Lívia: Tálka | Lívia GORKA: Dish | Jelzett, mázas kerámia, 2 x Ø 17 cm (Kiss Imre gyűjteménye)
Fotó: Nagy Géza

– Csakugyan, a 2000-es évektől megélnék az érdeklődés a Kádár-korszak iparművészete iránt, sorra nyílnak műgyűjtői galériák, egyre több az e témával foglalkozó szakértői vagy laikus írás és színes képgaléria a különféle nyomtatott és elektronikus médiumokban, közösségi

oldalakon. Fél évszázad távlatából tárgyilagossában – és több-kevesebb nosztalgiával – tekintenek az emberek a szocializmus időszakára, a fiatalabb generáció képviselői ugyanakkor egyfajta történelmi egzotikumot látnak a kádárizmus tárgyaiban. Hogyan látja a kerámiagyűjtemény jövőjét, milyen megoldásokra gondolt a kollektív promóció érdekében? Létezik-e gyűjtők közötti konszenzus egy közös kommunikációs stratégia kialakítására?

– Ahogy mondtam korábban, beindult valami, de a sporadikus kiadványok és az elszeparált kiállítások még nem rendeződtek olyan nyáládba, hogy elérjék a kritikus tömeget, ahogy mondani szokták. Vannak gyűjtők, akik részben a teaurálás céljából szakosodnak egy-egy nagy névre, és bizony nélkülük egy tisztességes retrospektív kiállítás nem is lenne megrendezhető, mert a közgyűjtemények anyaga eléggé hézagos ilyen tekintetben, nem is beszélve a korszak nagyobb példányszámban árusított darabjairól. Egyébként is még túl közelinek mondható a Kádár-korszak, és a magasabb művészetet képviselő nagy alkotók művein kívül más – sajnos – általában nem is érdekli a múzeumokat. Persze, múzeumi emberként magam is megértem a raktározási gondokkal küzdő gyűjteményi szakembereket, de a tárgyak időbeli közelségből adódó alacsony árfekvése most adna esélyt a nagy és összehasonlítási lehetőségeket magában rejtő, jelentős kollektív létrehozására. A tömegkultúra kutatását nem lehet elkerülni, ezt a néprajzi múzeumok, és az

KEREZSI Gyöngyi: Ikebanatál | Gyöngyi KEREZSI: Ikebana bowl | Jelzett, mázas kerámia, 8x20x16 cm (Kiss Imre gyűjteménye)
Fotó: Nagy Géza

Kínálódény | Bowl | Jelzés nélküli, mázas kerámia, 10,5 x Ø 24 cm (Kiss Imre gyűjteménye)

Fotó: Nagy Géza

úgynevezett world culture múzeumok már jól tudják, mert a bőrükön érzik. Ezt reprezentálta a Néprajzi Múzeum 2006-os, *Műanyag* című kiállítása és annak pazar kiadványa, van tehát jó példa, csak követni kellene.

– *Gorka és Gádor műveinek szín- és formakultúrája, máztechnikája, dekorativitása vissza-visszaköszön – hogy csak néhány nevet említsünk az önálló műhelyben vagy gyári körülmények között tevékenykedők közül – Bod Éva, G. Csabai Mária: Gádor István tanítványa, később második felesége, Erdődi István, Fekete János, Horváth Magolna, Simó Ágoston, Várdeák Ildikó és Végvári Gyula keramikusok funkcionális dísz tárgyain, ami legtöbbjük esetében nem meglepő, hiszen a Gádor-tanítványok mesterük műtermében, Gádor nyersanyagait használva sajátították el a szakma fortélyait – a főiskola kevés anyagot tudott biztosítani a kísérletezésekhez. Gorka kerámiáit széles körű elismertség övezte, munkássága minta- és mértékadó volt. Színes-mázás dísz tárgyak Gorka Lívia, de még Csekovszky Árpád életművében is megtalálhatók. És még egy sor, a mázazás alkímiáját kutató alkotó munkái között. A hasonló megjelenésű jelöletlen munkák esetében a készítő, illetve tervező kilétének felderítése komoly fejtörést is okozhat, még akkor is, ha egy-egy tárgyon megmaradt például a*

Háziipari Szövetkezet védjegye. Az egyes szignók is külön utánajárásokat igényelnek. A gyakorlatban gyűjtő és gyűjtő, illetve gyűjtő és muzeológus között működik a tudástranszfer a beazonosítás okán?

– Igen, örömmel jelenthetem, hogy ez a társasjáték már működik, és a közösségi média is nagy lökést adott ennek. Nagy viták tudnak kialakulni, és sokszor jó eredmények születnek a vélemények mentén. Én magam az egykori klasszika archeológusi vénámat is kamatoztatom néha, amit annak idején az ókori kerámia tipologizálása kapcsán palléroztam. A gyűjtők tudása egyébként is felbecsülhetetlen érték, amivel a közgyűjteményi munkatársaknak élniük kell. Olyan mélységben ismerni egy-egy alkotói életművet vagy éppen tárgykultúrát, ahogyan egy gyűjtő képes az ismeretanyagot magáévá tenni, néha csak több évtizedes vagy akár egy egész életen át tartó szorgos tanulással és kutatással lehetséges, és ezt sajnos nem mindig engedheti meg magának egy muzeológus, aki viszont az akadémikus tudásával tudja megtermékenyíteni ezt az együttműködést. Közel két évtizedes tapasztalatom azt mondhatja velem, hogy ez a fajta tudományos „kombó” nagyon eredményes és hasznos tud lenni, amivel nem csupán a résztvevők járnak jól, de amiből végső soron a közönség is profitál.

MIHÁLY Béla: Ikebanaedény (balra). Liszkay (feltehetőleg KOVÁCS Zoltán): Tálka | Béla MIHÁLY: Ikebana holder (left). Liszkay (presumably Zoltán KOVÁCS): Small dish | Jelzett, mázas kerámiák; ikebanaedény: talpán az Iparművészeti Vállalat védjegye, 6x23x14,5 cm; tálka: Ø 12,5 cm (Kiss Imre gyűjteménye)
 Fotó: Nagy Géza

Hamutál | Ashtray | Jelzett, talpán K jelzéssel, mázas kerámia, 6 x Ø 21 cm (Kiss Imre gyűjteménye)
 Fotó: Nagy Géza

– Az iparművészek által manufakturális vagy stúdiókörülmények között létrehozott, a mázak gazdag változatosságát mutató kerámiák az alkotás örömet sugározzák, ami igen népszerűvé és gyűjtésre méltóvá tette e műveket. Aki megtehetette, az az Iparművészeti Vállalat és a Képcsarnok Vállalat üzleteiben vásárolhatta meg e tárgyakat. Csak a zsűri által elfogadott, eladásra javasolt „értékteremtő és ízlésnevelő” munkák kerülhettek értékesítésre. Kiállítási katalógusok tanúsága szerint e dekorációs kerámiák olyan fontos szakmai fórumokon is jelen voltak, mint például az országos iparművészeti kiállítások vagy a kerámiabiennálék. Felbukkantak a különféle, hatvanas évekbeli „művész az iparban” és „ipari művészet” tematikájú tárlatokon, illetve lakásművészettel foglalkozó kiadványok lakószoba-entériort rögzítő fényképein, vagy még korábbi példát említve, a Képző- és Iparművészeti Gimnázium 1959-es jubileumi katalógusában a kerámia-szakosztály tárgyfotóin is.

Az ön kollekciója a művésznévhez köthető kerámiák mellett jelentős számban tartalmaz jelzetlen, gyári körülmények között készült, főleg áruházi értékesítésre, kisebb pénztárcájú vevőknek szánt – ahogy már említette: tömegigényt kielégítő – darabokat is. Így például Tófejen gyártott élénk színű

vázákat, díszedényeket és likőröskészleteket; a pesthidegkúti, a bodrogkeresztúri és más gyárakból származó funkcionális díszkerámiákat. S bár e termékek is átestek a zsűriztetési – meozási – procedúrán, a kézi munka kisugárzásával csekélyebb mértékben vagy egyáltalán nem rendelkező tárgyak megítélése sok esetben szakmai dilemmákat okoz. Annak ellenére, hogy legtöbbjük tetszetősnek mondható, és a maguk korában vetekedtek a külföldről – nemcsak a baráti országokból – beáramlott divatos „lávakerámiákkal” és hasonlóan dísan mázazott társaikkal. Itt érdemes megjegyezni, hogy a tófeji kerámiaüzemben gyártott tárgytipusokat például a Göcseji Múzeum már szisztematikusan gyűjti. Értékhatározó lehet, hogy milyen narratívába helyezzük ezeket a tárgyakat. Öt évvel ezelőtt az Art Marketre megjelent magazin designtörténeti kontextusba helyezte a gyűjteményét – a sorozatgyártásra tervezett darabokat és az egyedi kézművesalkotásokat egy kalap alá véve, de most ettől eltekintve – jelentett-e ez valamiféle minőségi változást a kollekciója megítélését illetően?

– Köszönöm ezt a felvetést, mert valóban minden egyes szocdeko-kiállítás az adott év Design Hetére készült, és mondható: nagy örömmel fogadták a szervezők, a látogatók és a média is. Ezzel azt szerettem volna hangsúlyozni, hogy

ERDÓDI István: Kínalókosár (az előtérben). Virágtartó edény
István ERDÓDI: Titbits basket (in front). Flower holder
Jelzett, mázas kerámiák; kosár: talpán fenyőfa jelzés, 15x21x19,5 cm;
virágtartó edény: talpán AM jelzés, magasság: 12 cm
(Kiss Imre gyűjteménye)
Fotó: Nagy Géza

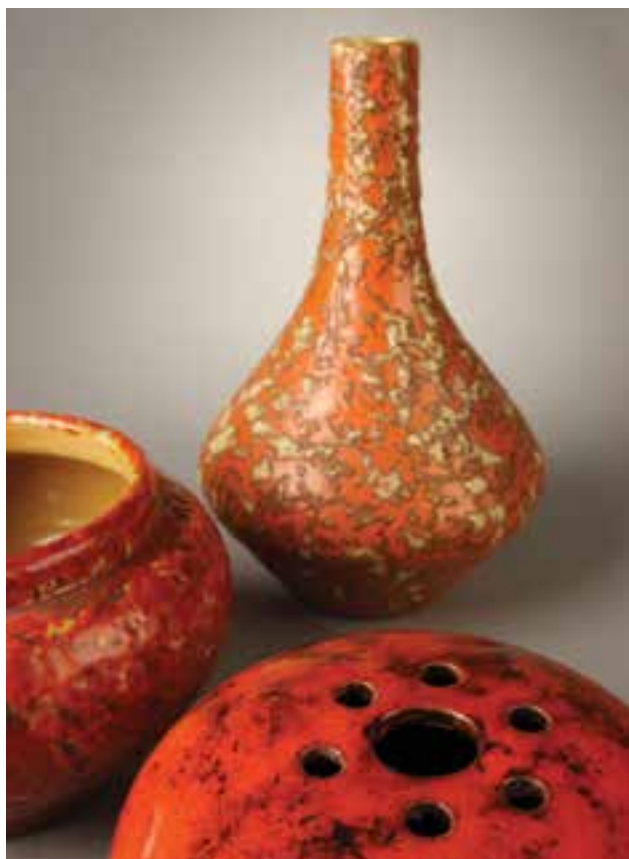

Likőröskészlet | Liqueur set
Jelzés nélküli, mázas kerámia, a kiöntő magassága: 25 cm
(Kiss Imre gyűjteménye)
Fotó: Nagy Géza

Váza a Háziipari Szövetkezet védjegyével | Vase with the trade-mark of the Homecrafts Cooperative
Jelzés nélküli, mázas kerámia, magasság: 23 cm (Kiss Imre gyűjteménye)
Fotó: Nagy Géza

ezek a tárgyak többségükben és szándékuk szerint az esztétikus funkcionalitás jegyében születtek. Lehet, hogy nem tűzködtek virágokat nyakra-főre az ikebanavázákba, vagy a padlóvázákban sem díszelgett mindig valami száraz ág- vagy virágkompozíció, de ha már ott volt az asztal közepén vagy esetleg a sarokban a Varia bútor mellett, legalább legyen szép. Hiszen azt láttuk minden nap! Az se volt baj, ha esetleg sorozatgyártás terméke, még azokon is ott van az egyedi kéz nyoma, sokszor azoknak is megvan a kecses vagy éppen bumfordi bája. Ez az én narratívám, és ez az az összefüggés, amiben szeretném elhelyezni a konszolidálódó szocializmus tárgykultúráját, és nagyon jó lenne, ha megbecsülnénk és értékelnénk, mondhatnám, a helyére tennénk magunkban is és az akadémikus szcénában is azt, ami közös örökségünk. Önazonosságunk ebben a korban is gyökeredzik, nemcsak az ennél korábbi korokban, sőt, mivel ez olyan közeli és szinte még itt lüktet az ereinkben, nem tudomást venni róla vétek lenne, szereptévesztést és tudathasadást okozhatna. Mert ez már nem kortárs, ez már történelem, és figyelmünket a mára csak úgy tudjuk fordítani, igazán önmagunkat megérteni, ha a közelmúltat is értékén kezeljük zsisgerileg és tudatosan egyaránt.

Váza, kaspó és ikebanaváza (részlet)

Vase, ceramic plant holder and ikebana vase (detail)

Tófeje, mázas kerámiák, a váza magassága: 24 cm,
a kaspó magassága: 11 cm, ikebanaváza: 8,5 x Ø 14 cm
(Kiss Imre gyűjteménye)

Fotó: Nagy Géza

Virágtartó és ikebanaedény (az előtérben), váza

Flower holder and ikebana vessel (in front), vase

Jelzés nélküli, mázas kerámiák; a virágtartó edény magassága: 11 cm;
az ikebanaedény magassága: 13 cm; a váza magassága: 10 cm

(Kiss Imre gyűjteménye)

Fotó: Nagy Géza

– Végezetül nagyon érdekelne, hogy gondolkozott-e már a gyűjtemény jövőbeni elhelyezéséről, elképzelhetőnek tartja-e, hogy régóta dédelgetett tárgyai közgyűjteménybe kerüljenek értékesítés vagy akár ajándékozás útján?

– Természetesen ez lenne a cél: valahol olyan biztos helyen legyen majd a gyűjtemény, ahol nem a piaci értéke az érdekes, hanem az a kultúrtörténeti és szellemi érték, ami a további tanulmányozást és kutatást lehetővé teszi. Van arra is példa Nyugaton, hogy erre a korszakra szakosodott külön múzeum jön létre, de talán még szerencsésebb lenne, ha iparművészeti értékeinknek kijáró figyelemmel szervesülhetne egy erre hivatott közgyűjteményben, egyúttal példát is mutatva a közelmúlt tömegkultúrájára irányuló gyűjteményezésre és feltáró munkára, illetve arra, hogy – ha szabad ezzel a fogalommal élni – holisztikusan is lehet, sőt kell vizsgálni egy-egy korszak tárgykultúráját és annak hatásait.

VERESS Kinga

művészettörténész

(A beszélgetés a szerző kiállítási katalógusok tartalmi és formai vizsgálatára irányuló kutatásaihoz kapcsolódóan készült 2021. február 15-én.)

Irodalom

A 180 éves Képző- és Iparművészeti Gimnázium Jubiláris kiállítása. Nemzeti Szalon. Múcsarnok, 1959.

Béres Katalin: A tófeji díszmű-kerámia. Zalai Múzeum 22. Zalaegerszeg, 2015. 259–279.
Cooley, Graham – Langh, Peter: *Forma hungarica, post-war Hungarian ceramics*. King's Lynn Arts Centre, 2015.

A *Design DigiTár* – Iparművészeti archívum (szerk. Veress Kinga) katalógusai.

Fustiionni, Andrea (szerk.): *Ungherese Ceramica 1955–1975*. Budapest, 2011.

Kádasi Éva (szerk.): *100 éves kerámiaoktatás, 50 éves üvegoktatás*. MOME, Budapest, 2010.

Művész az Iparban. Kiállítási katalógus. Hódmezővásárhely, 1964.

Wehner Tibor: Gádor István, a mester. Beszélgetés Majoros Hedvig és Majoros János keramikumművésszel. *Art Limes*, 2013/1, 7.

„...a melyről száműzve van a különben is dísztelen gipsz-ékítmény tarkasága”

A KECSKEMÉTI VÁROSHÁZA KÜLSŐ DÍSZÍTÉSÉRŐL

A millenniumi építési láz legjelentősebb eredménye Kecskeméten a Városháza volt. A városi tanács által kiírt pályázat 1890. december 31-i határidejére összesen öt pályamű érkezett be, melyek közül a „Sem magasság, sem mélység nem rettent” jeligéjű terv nyerte el a megbízást. Lechner Ödön és Pártos Gyula 1893–1897 között

PÁRTOS Gyula – LECHNER Ödön: A kecskeméti Városháza kocsiálahajtós középrizalitja | Gyula PÁRTOS – Ödön LECHNER: The central pavilion of the Kecskemét Town Hall with porte-cochère | 1893–1897
Fotó: ifj. Gyergyádesz László

kivitelezett alkotása nem csupán monumentális hatása, jelképi ereje, városképi szerepe miatt lett országosan is követendő példa, hanem külső díszítményeinek Gesamtkunstwerk-törekvéseket is mutató – részben újszerű – anyaghasználata és formakincse révén is. Jól látható még ma is az ezekben megnyilvánuló tudatos – építészeti és megrendelői – koncepció, melynek fontos összetevői voltak a nemzeti jellegre való törekvés és a historikus tartalom. A kecskeméti Városháza esetében összetett stílusról beszélhetünk, amelyben – az építészek műleírása által is megerősítve¹ – felbukkan a francia reneszánsz, az angol kortárs építészeti, a felvidéki pártázatos reneszánsz, sőt a gótika is, tehát nehéz lenne önmagában a szecessziós jelzővel illetni. Építészeti fejlődésének későbbi fejleményei alapján annál inkább lehetne nemzetinek és (aktuálisan) modernnek nevezni már ekkor is Lechner törekvéseit.

Paur Géza éles szemmel vette észre, és hívta fel a kortársak figyelmét arra, hogy végre van egy olyan középület, „a melyről száműzve van a különben is dísztelen gipsz-ékítmény tarkasága, a nagy építkezésnek e hatásvadászó eszköze [...]”.² Valóban, a 19. század jellegzetes díszítőanyagának vezető szerepét Kecskeméten a műkő, kerámia-, bádóg- és kovácsoltvas díszek együtt vették át. Az építész részéről végig jelen volt a szándék, hogy kerüljék a korabeli építkezési gyakorlatban jellemző szurrogátumokat, még ha a költségvetési korlátok miatt kompromisszumokra kellett törekedni is.

Az említettek közül a legkevésbé szokatlan és – minden bizonnyal az olcsóságának köszönhetően – a legnagyobb mennyiségben alkalmazott anyag, a kufsteini cementalapú műkő volt. A belőle készült, Lechnerhez köthető leleményes díszítményi formák gyorsan

népszerűvé váltak a helyiek körében: „Ezeknek nem lévén eddig elnevezésük, a kecskeméti nép, a melynek híres városházán először kerültek alkalmazásba, külön magyaros népies módra keresztelte el őket. A hajló karcsú csipkeszegélyt »hernyó«-nak, a kunkorodó tömörebb formát »kakastaréj«-nak, a falak kép-tereit körülvevő csoportokban alkalmazott gyöngyszerű csomókat pedig hosszás tojásalakuk miatt »kígyótojások«-nak nevezte el.”³ A többnyire előregyártott és festett műkő elemek között, a már említett fantáziaformák mellett, vannak kisebb darabszámban jelen lévő munkák is, így például két bőségszaru a főrizalit orompárkányán, egy-egy magyaros fejdísz a sarokerkélytornyok alatt, illetve nagy méretű baldachin a főhomlokzat – egykor gyógyszerári – sarokbejáratai felett. Természetesen Kecskemét címerállata is megjelenik nyolc kecskebakfej formájában (főrizalit). Az épület külső homlokzatainak tetején végigfutó pártázatos főpárkány elemei szintén kivétel nélkül műkőből készültek, Lechner későbbi alkotásaihoz képest még – egy fejlődési sor kezdetén állva – szerényebb méretekben és formai variációban. A műkő díszek közül még említésre méltó az összesen 84 – egész alakos puttószzerű figurával díszített – féloszlopfő a főhomlokzat középrizalitján és az oldalhomlokzatok bejáratainál, illetve ennél is nagyobb számban láthatók antropomorf holdmotívumok (30 nagyobb és 68 kisebb).

A Városháza épületdíszei esetében leginkább a kerámia használata tekinthető úttörő jelentőségűnek, művészeti és technikai téren is előremutatónak. Lechner Ödön és Pártos Gyula első alkalommal 1884-ben, a MÁV Nyugdíjintézetének bérházán (Budapest, Andrássy út 25., Drechsler-palota) alkalmazta a pécsi Zsolnay-gyár termékeit, igaz, ekkor még terrakottadíszeket. Kecskeméten azonban már a kilencvenes évek elejére több lépcsőben („Steindl-massza”, plutonit) kifejlesztett,

Majolikamázás pirogránit és műkő díszek a hátsó homlokzat egyik konzolos sarokerkélye alatt

Pyrogranite and cast stone ornaments with maiolica glaze under a corner balcony on brackets on the rear facade | 1894

Fotó: ifj. Gyergyádesz László

s 1893-ban gyártani kezdett pirogránit kapott szerepet. A témában otthonosan mozgó Petrik Lajos, a korszak jelentős szilikátipari vegyésze, „zsugorodásig keményre égetett kőanyagárú”-ként határozta meg a pirogránitot⁴, mely a terrakottával összehasonlítva sokkal ellenállóbb az időjárás hatásaival szemben, fagyállóbb, s emellett különféle mázakkal (sómázzal vagy színes majolikamázzal) díszíthető.⁵ „Lechner számára a kerámia a hazai adottságoknak és építészeti lehetőségeknek megfelelő nemzeti építőanyag, amely formálhatósága, színbeli lehetőségei alapján a kialakuló szecesszió szabad, egyéni alakítás-igényének is megfelelt.”⁶ A kecskeméti Városháza az első – részben kísérletinek is tekinthető – fázis, ahol még nem kapott a Zsolnay által gyártott színes mázas pirogránit épületkerámia teljes építészeti koncepciót átható, átformáló szerepet, mint a néhány évvel később megvalósult főműveken (például Iparművészeti Múzeum, Földtani Intézet, Postatakarékpénztár).

A kerámiaelemek terén legfontosabb forrásunk a pécsi Zsolnay-gyár („Pécs Porcellán Fayencegyár”) mintakönyvi rajzai, a kapcsolódó adatokkal és szöveges – főleg német nyelvű – bejegyzésekkel.⁸ Az összesen 19 „Terracotta-könyvből” a 4. és az 5. kötet tartalmazza a Városháza pécsi

Magyaros „fejdísz a sarokerkély tornyok alatt”, műkő dísz terve

Hungarian-style ‘headgear under the corner balcony turrets’, cast stone ornament plan | 1893/1894 (Magyar Nemzeti Levéltár Bács-Kiskun Megyei Levéltára, Kecskemét)

manufaktúrától megrendelt kerámiadíszeit. (Az előbbiben 8, míg az utóbbiban összesen 6 ilyen oldal található.⁹) A többnyire 1894-ben kivitelezett elemek között számos olyan van – a főhomlokzat 4 darab virágmintás kerámiatondója, vagy éppen a különféle címerek –, melyekről a kecskeméti építkezés megrendelési könyvében is olvashatunk. Egyes motívumokat (pl. kalászos címerpajzs) viszont egyik kötetben sem tudtunk beazonosítani. A szakirodalomban a legtöbbet azokat a főrizaliton megjelenő – Lechner tervezte – ornamentális kerámiabetéteket (fazonszám: 1423 és 1428) szerepeltetik, melyek „egyszerre idézik fel a reneszánsz korszak motívumokat és a perzsa virágmintás kompozíciókat”¹⁰, illetve a kutatókban Huszka József nevét.

Részlet a főhomlokzat középrizalitjáról majolikamázás pirogránit díszekkel
Detail of the main facade with maiolica glazed pyrogranite ornaments
Fotó: ifj. Gyergyádesz László

A dolgozatunk elején említett historikus tartalom, történeti ikonográfia nemcsak a közgyűlési terem Székely Bertalan által festett falképein (1897) tölt be jelentős szerepet, hanem a Városháza homlokzatain is. Bár a kiegészítést követő alkotmányos együttélés szelleme mind a kettőt befolyásolta (Vérszerződés és Ferenc József 1867. évi magyar királlyá koronázásának jelene, illetve Szent István és I. Ferenc József arcképe), míg az előbbi nemzetünk nagy uralkodóit, államférfiait, s függetlenségi törekvéseink jeleseit, azaz egy nemzeti panteont állít elénk, addig az utóbbi esetében alapvetően Kecskemét dicső múltjának a felmutatása motiválta az összeállítást.¹¹ „Dombormű szobrok a székházon. Már megérkeztek a majolika szobrok, melyek két-két példányban Árpád, Huba, Zrínyi Miklós, Thököly Imre, Rákócy György, Katona József, Hunyady János és Corvin Mátyás fejképét ábrázolják. E féldombor szobor művek igen szépek ide lent, de Árpád és Huba oly magasan van, hogy elmosódik.”¹² Az egyetlen korabeli (1894. szeptember 23.) hírlapi tudósításban olvasható felsorolás nyolc szereplője megegyezik a Zsolnay „Terracotta-könyv” 5. kötetében található, 1499. fazonszámot viselő oldal nyolc mintarajzának – a

kompozíciók szerves részét alkotó – névfelirataival. Az idézet csupán annyiban pontosítható, hogy a történelmi személyek közül Zrínyi Miklós és Katona József „csak” egyszer jelenik meg a Városháza falain, ahogy a néhány hónappal később készült Szent István és I. Ferenc József is, igaz kiemelt szerepüknek megfelelő helyen, a főrizalit nagy oromzatának alsó szintjén. A többi portrémedalion, melyeket a megrendelési könyv 1894. április 17-én kelt bejegyzése alapján eredetileg még kufsteini cementből terveztek, többnyire kváderköveket imitáló, nutázott vakolatarchitektúra előtt kaptak elhelyezést a főhomlokzat és a három udvar különböző részein. Bár az építkezések során végig majolikaként emlegették, valójában a medalionok, akárcsak a virágmintás táblák, pirogránitból készültek. Szabatosabban fogalmazva: a motívumok és az arcképek nyersen hagyott pirogránit felületét e műveken a hátterek kék színű (majolika)mázzal történt lefedése segíti még jobban kiemelni.

Virágmintás kerámiabetét terve a Zsolnay-gyár 4. számú „Terracotta-könyvből”

Floral ceramic inlay design from ‘Terracotta book’ No. 4 of the Zsolnay factory | 1894 (Zsolnay Porcelánmanufaktúra Zrt., Pécs)
Fotó: ifj. Gyergyádesz László

Thököly Imre portréreliefje. Kivitelezés: Zsolnay-gyár, Pécs
 Portrait relief of Imre Thököly. Produced by the Zsolnay factory, Pécs
1894, majolikamázás pirogránit, 100x77 cm
 Fotó: ifj. Gyergyádesz László

Történelmünk jeleseit ábrázoló, névfeliratokkal ellátott portréreliefek terve a Zsolnay-gyár 5. számú „Terracotta-könyvéből”
 Plans for portrait reliefs with name inscriptions of prominent figures of Hungarian history in 'Terracotta book' No. 5 of the Zsolnay factory
1894 (Zsolnay Porcelánmanufaktúra Zrt., Pécs)
 Fotó: ifj. Gyergyádesz László

Szent István portréreliefje. Kivitelezés: Zsolnay-gyár, Pécs
 Portrait relief of Saint Stephen. Produced by the Zsolnay factory, Pécs
1894/1895, majolikamázás pirogránit, 120x84 cm
 Fotó: ifj. Gyergyádesz László

I. Ferenc József és Szent István arcképe a Zsolnay-gyár 5. számú „Terracotta-könyvéből” | Portraits of Francis Joseph I and Saint Stephen from 'Terracotta book' No. 5 of the Zsolnay factory
1894/1895 (Zsolnay Porcelánmanufaktúra Zrt., Pécs)
 Fotó: ifj. Gyergyádesz László

„Rathausmann” vagy „Árpádka” szobra. Kivitelezés: HIRMANN Ferenc.
Restaurálás: Pálfi Lajos, 2019–2020

Statue of the ‘Rathausmann’ or ‘Little Árpád’.

Executed by Ferenc HIRMANN. Restorer: Lajos Pálfi, 2019–2020

1894, cinköntvény, magasság: 227 cm

Fotó: Dömötör Mihály

Az épület bádogdíszítményei közül kiemelkedik a Városháza legnagyobb sajtóvisszhangot kiváltó „ékítménye”, melyet 1894. augusztus 14-én szállítottak Hirmann Ferenc budapesti fémöntő műhelyéből Kecskemétre. A 227 centiméter magas figurális szobor lágy forrasztással összefogott, trébeléssel formált (cinköntvény) bádoglemezekből készült, belsejében vas merevítőszerkezettel. Az épület egészét átható történelmi, nemzeti gondolat az oromzat legmagasabb pontján, műkö talapzaton rögzített szobor értelmezését, megnevezését igencsak problémássá tette. A nagyközönséget ugyanis a korszak általános történelmi szemlélete befolyásolta, de az attól való merészebb (művészi) elhajlásokat nehezen tolerálta, így az építészek által eredetileg gondolt úgynevezett Rathausmann, azaz a „városházaember” német eredetű motívumával nem tudtak mit kezdeni. A kecskeméti Árpád-kultusz¹³ miatt nem meglepő módon, eleinte mindenki a honalapítóval azonosította a figurát, s többek között a félreértett klasszikus kontrasztos testtartás miatt kritizálták: „De hát ahhoz az Árpád szobrának csúfolt középkori »Ritter« hez ott fönn a csúcson, mit szóljunk! [...] Éppen olyan ez a szobor, mint egy nagy cifra cukorsütemény tetején egy kis tánczra kész baba. Valóban nevetséges!”¹⁴ Bár hamar kiderült, hogy az építészeknek „eszeágában sem volt Árpádot ábrázolni, hanem stilszerű díszítmény”¹⁵ a szobor, a kecskeméti ez ellensúlyozandó, inkább saját magukkal kötöttek egy mai napig érvényes (fél)kompromisszumot, így „[a]z új városház pánczélos vitézét, amióta kisült róla, hogy nem a honfoglaló Árpádot akarja ábrázolni, közönségesen Árpádkának nevezik”¹⁶.

Ifj. GYERGYÁDESZ László
művészettörténész

1. Pártos Gyula – Lechner Ödön: Kecskemét városának új székháza. *A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye*, XXVI. évf. (1892) 6. sz., 167.

2. P. G. (Paur Géza): Kecskemét új városházáról. *Vasárnapi Ujság*, 45. évf. (1898) 1. sz., 2.

3. P. G. (Paur Géza): A kőbányai Szent-László templom. *Vasárnapi Ujság*, 45. évf. (1898) 6. sz., 94.

4. Petrik Lajos: Agyagipar. In: *Az iparművészet 1896-ban. Millénniumi emlékkönyv*. Szerk. Ráth György és Györgyi Kálmán. Budapest, 1897, 178.

5. „A pirogránit sikerét az is fokozta, hogy a Zsolnay-gyár különböző színekben majolizálva alkalmazta. [...] A pirogránit [...] masszója tűzálló agyagból és kb. 30–40% 1–2 mm szemcsenagyságú samott-örleményből áll. Gipsz formában, kézi erővel alakították és szárítás után 1300 °C körüli hőmérsékleten égették. [...] A színes mázas pirogránit kétszeri égetéssel készült. Először kb. 1300 °C-on nyílt lángú kemencében égették, majd részben vagy egészen színes majolika mázzal (ónoxidos fedőmáz) vonták be és másodszor a máz természetétől függő hőmérsékleten, általában 950–1000 °C között égették ki. A második égetéshez zárt tűz kemencét használtak.” Katona Imre: A Zsolnay-kerámiák sajátosságai. *Műtárgyvédelem*, 22. (1993) 202.

6. Mendől Zsuzsanna: Lechner Ödön és a Zsolnay gyár kapcsolata. In: Pusztai László – Hadik András (szerk.): *Lechner Ödön 1845–1914. Kiállítási katalógus*. Magyar Építészeti Múzeum. Budapest, 1985, 64.

7. A kecskeméti Városházára vonatkozó korabeli építési iratok között található Zsolnay-levelek fejlécén így jelenik meg a gyár neve.

8. A kecskeméti levéltár e téren rendkívül hiányos anyaggal rendelkezik, így mindenképp néhány építkezés közben használt M = 1 : 1 méretarányú és rossz állapotú rajzzal. Eppen ezért külön is köszönjük a Zsolnay Porcelánmanufaktúra Zrt. igazgatósági elnökeinek, hogy engedélyt adott a szigorúan őrzött „Terracotta-könyvek” megfelelő oldalainak reprodukálására és megjelentetésére.

9. Fanzszámok: 1399, 1401, 1406, 1407, 1419, 1423, 1428, 1432, 1467, 1470, 1499, 1501, 1502, 1584.

10. Merényi György: *Zsolnay építészeti kerámia az Osztrák–Magyar Monarchia korában*. Budapest, 2015, 64.

11. Ennek fontos előzménye lehetett Lechnerék első közösen tervezett kecskeméti vonatkozású épülete, az 1873–1874-ben kivitelezett „Kecskemét város pesti palotája” (ma Budapest, Veres Pálné u. 9.). A háromemeletes neoreneszánsz épület homlokzatának különlegessége a magyar és egyben a kecskeméti történelem nagyjait (Árpád, Töhötöm, Lél, Őrs, Ond, Szabolcs, Huba, Hunyadi János, Mátyás király, I. Rákóczy György, Koháry István és a város nagy szülőtte, Katona József) megjelenítő, összesen tizenkét egész alakos szobor. Lásd róla legújabban: Ifj. Gyergyádesz László: *Kecskemét szecessziós építészete I. Modern és magyaros*. Kecskemét, 2019, 15–17.

12. *Kecskeméti Lapok*, 1894. szeptember 23. Az ábrázolt személyek terén meglehetősen bizonytalanság jellemezte az eddigiekben megjelent szakirodalmat – melynek felsorolásától éppen ezért eltekintünk –, így például többen is látni vélték II. Rákóczy Ferenc nem létező arcképét.

13. Ami elsősorban azzal kapcsolatosan alakulhatott ki, hogy a Gesta Hungarorumban leírt alpári csata helyszíne, illetve az akkoriban a vérszerződés helyszínének is tekintett Pusztaszér, részben Kecskemét birtoka volt. Az utóbbi esetében a város és – a helyi jogakadémiai hallgatóknak köszönhetően – a Magyar Országos Diákszövetség 1900. június 24-én például emlékművet is állított az ún. Árpád-halmon.

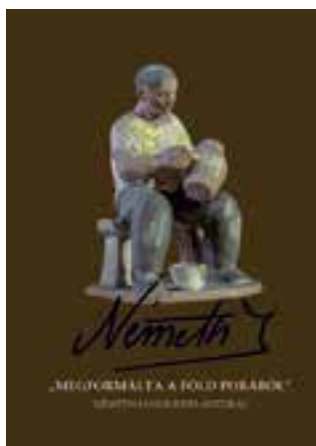
14. Laikus: *Skandalum. Kecskemét*, 1894. augusztus 26.

15. *Kecskeméti Lapok*, 1894. szeptember 30.

16. *Kecskemét*, 1894. november 11.

Egy életmű kibontása

„MEGFORMÁLTA A FÖLD PORÁBÓL...”
– NÉMETH JÁNOS KISPLASZTIKÁI

Németh Jánost 2014-ben utolérte a „kor”, amikor megkapta a Kossuth-díjat. Több évtizedes, szorgos munka folyt zalaegerszegi műtermében, születtek a művek, nagy méretű épületkerámiák és változatos témavilágú kisplasztikák. A korabeli szakmai kritika, megítélés az absztrakt irányzatot értékelte a kerámiában, a

népi jellegű, archaikusabb szemléletű művekre kevesebb figyelem esett. Németh János ebbe a kategóriába tartozott, amiben szerepet játszott a távolság is, pedig Gorka Géza és Borsos Miklós a főiskolán kiemelten támogatták a zalai fiatalembert. Sőt, László Gyula, Takáts Gyula, Koczogh Ákos írtak róla, Juhász Ferenc felfedező erejű lírai sorai pedig országos figyelmet keltettek. Ám a jelentősebb kiállítások, a nemzetközi művésztelepek sem hozták meg az igazi áttörést, nem született meg az a szükséges áttekintő album – pedig sokan tervezték –, ami reális képet adott volna erről az évtizedek alatt formálódó életműről. A Göcseji Múzeum volt az az intézmény, amely „felvállalta” a művészt, és 2000 után egymás után jelentette meg a jobbnál jobb köteteket a keramikus művészetéről. Így jelent meg az életrajzi kötet, a *Gyökerek*, 2002-ben, majd a „*Hirdette utcákon, tereken...*”, 2004-ben, a köztéri műveiről, s végül a *Korsókra varázsolt legendák* figurális díszítésű edényeiről, 2008-ban. A tanulmányok szerzője, Kostyál László, a múzeum akkori művészettörténésze alapos munkát végzett. Zóka Gyula pedig kiváló fotókkal járult a művek sikeréhez.

Időközben azonban más tényezők is felléptek, a helyi művészek egyesülete, a Vitrin adta ki – állandó kiállításának megnyitójára – a *Németh János. Kerámiaszobrok, reliefek, plasztikák* című albumát,

amelyben több szerző – Benedek Katalin, Juhász Ferenc, Koczogh Ákos, Kostyál László, Pogány Gábor, Salamon Nándor, Takáts Gyula és jómagam – írásai olvashatók a keramikusról, emlékezetessé téve az azóta is sikerrel működő állandó kiállítás megnyitóját.

NÉMETH János: Busó | János NÉMETH: Masked Busó
1994, samottos, agyagmázás kőcserép, redukált égetés,
magasság: 50 cm (Göcseji Múzeum, Zalaegerszeg)
Fotó: Zóka Gyula

És eljött 2014, a Kossuth-díjjal való kitüntetés és a Nemzet Művésze cím elnyerése, valamint a magyar művészeti akadémiai tagság (2013).

Tekinthetjük ezt adósságtörlesztésnek is, ami a népi-nemzeti jellegű művészi gondolkodás rehabilitálására történt, és végre méltó elismerésben részesítette a magányos zalai alkotót. És ezt a kört bővítette az MMA Iparművészeti és Tervezőművészeti Tagozatának kiadványa, 2019-ben, egy valódi kismonográfiával, Feledy Balázs tollából, valamint jelen sorok szerzőjének életútinterjújával.

Itt tartotunk, amikor 2020-ban megjelent egy újabb album Zalaegerszeg városának kiadásában, a „*Megformálta a föld porából...*” *Németh János kisplasztikai* címmel, egy válogatás a keramikai munkáiból, mintegy kiegészítve a múzeumi kiadványok sorozatát.

Feledy Balázs a monográfiájában is, de később az *Art Limes*ben is a szobrászi kvalitásokra tette a hangsúlyt, s Kostyál is ebbe az irányba haladva végezte osztályozását. Módszere a következő tartalmi-tematikai csoportosítást eredményezte: állatábrázolás, szentábrázolás, mitológiai alakok és jelenetek, valamint a népies és pihenő figurák. A felosztás elfogadható, talán a legutolsó egység tűnik túl szubjektívnek, mely nem szervesen csatlakozik a felvázolt logikához.

NÉMETH János: Lovon ülő majom | János NÉMETH: *Monkey on a horse*
2005, samottos, agyagmázás kőcserép, magasság: 55 cm (magántulajdon)
Fotó: Zóka Gyula

NÉMETH János: Vaddisznó | János NÉMETH: *Wild boar*
2019, samottos, agyagmázás kőcserép, magasság: 32 cm (magántulajdon)
Fotó: Zóka Gyula

Ugyanakkor, ami a tartalmi elemzést illeti, egyetérthetünk abban, hogy Németh János az anatómiai hűség helyett a narratív, stilizáló, de a népi jellegről sem megfélemező ábrázolásmódot tartotta szem előtt. S már többen is írtak sajátos leleményéről: a korongolt forgástestek felszabdalásáról, amely rusztikussá, zömökké tette figuráit. Kostyál László a dekorativitást is fontos

NÉMETH János: Műlovarnő | János NÉMETH: *Equestrienne*
1972, samottos, agyagmázás kőcserép, magasság: 62 cm (magántulajdon)
Fotó: Zóka Gyula

elemnek tekinti, szerintem helyesen, ami a díszítő jellegből fakad. Még egy szemponttal bővíti a kategóriákat: az útkeresés időszakával. Az a bizonyos szobrászati mintázás ezekben a művekben tökéletesen érvényesült, s a színes fedőmázak alkalmazása is a plasztika felé vitte a korai darabokat.

A szerző is kiemeli: az 1959-ben készült *Kakas* határkőnek tekinthető. Ettől kezdve a forgástestek alkalmazása és az agyagmáz vöröses-barna színe lett Németh János védjegye.

Állatfigurái a mesés jellegtől a naturális formáig mennek, a *Csikó* (1965) vagy a *Kecske* (1960) inkább a játékoságával tűnik ki, míg az *Oroszlán* (1993) és az *Agár* (1995) a hitelességével fog meg. A később készült darabokra a dekorativitás, a szimbólumteremtés jellemző, mint a *Ló* (1998 és 2018) esetében, másutt a pózok,

elmozdulások jellemzik inkább állatfiguráit. A *Lovon ülő majom* – melynek más műveihez hasonlóan, több változata is készült – éppen e pózok miatt érdekes. A *Kecske*-szobrok a humoros karakterükkel tűnnek ki, míg madarai – melyeken az agyagmáz festés is megjelenik – eltúlzott idomaikkal olykor mesebeli lényé válnak.

Szagrális figurái sem szokványosak. Bár stációin közérthető karaktereket formáz, egyedi plasztikáin mindig van valami rejtélyesség. Jézus-ábrázolásai azért is érdekesek, mert archaikus, népi jellegük a pásztorfaragások, parasztbibliák naiv alakját idézi. A megformálásukban Kostyál inkább a technikai megoldásukat emeli ki, a korongolt formák metszeteinek felhasználását, a kis fészületektől a nagyobb korpuszokiig. S bár a szerző hangsúlyozza, hogy Németh János tartózkodik a negatív megjelenítéstől, nagy korpuszainak drámaisága aligha tagadható.

NÉMETH János: Kis korpusz | János NÉMETH: Small corpus | 1966, zöld matt mázas majolika, magasság: 60 cm (magántulajdon)

Fotó: Zóka Gyula

NÉMETH János: Fájdalmas Krisztus | János NÉMETH: Man of Sorrows
2010 körül, samottos, agyagmázás kőcserép, magasság: 61 cm
(magántulajdon)
Fotó: Zóka Gyula

Az album tartalmi felosztásában a szakrális figurák után a mitológiai alakok következnek. A *Vénusz születése* (1973), a *Poszeidón* (1973) vagy a *Trójai ló* (1968) azt bizonyítják, Németh János fantáziájára a görög plasztika alapvetően hatott. Talán elsődlegesen a szobrászra. Édesanyjáról készült büsztje is ezt bizonyítja. De a mitikus látásmód sem volt idegen tőle. A korai *Busók* (1973) még földi szörnyek, de *Minótaurosza* (2008 körül) vagy ördögfigurái már valódi mitikus idolkok, rontáshárítók, *Neptun* (1985) és *Sellő* (1993) című szobrai pedig ókori mintázatú lények.

A *Férfiak és asszonyok* fejezet témája is joggal érdemli meg a külön tárgyalást. Németh János aktjai tenyeres-talpas, de jó formájú asszonyok, akik nem rejtik véka alá telt idomaikat. Talán anyagszerűségük az, ami dominál. Szentszobrai között gyakran találunk anya gyermekével ábrázolásokat, ezek meghittsége, embersége klasszikus formákat idéz, mely az összetartozás szépségét hangsúlyozza. A viszonylag korai *Emberpár* (1985) szintén az együvé tartozás emblematikus figurái, de a későbbi fürdőző vagy gondolkodó alakjai is ezt a nőies-asszonyos erotikát szólaltatják meg.

NÉMETH János: Páncélos lovas | János NÉMETH: Armoured knight
1965–1966, színes fedőmázás kerámia, magasság: 40 cm
(Göcseji Múzeum, Zalaegerszeg)
Fotó: Zóka Gyula

A gazdag, sokszínű életművet boncolgató új Németh János-album jól szolgálja az elmaradt évtizedek hiánypótlását. Az elemzések fogalmi megközelítései, meglátásai a kortárs kerámia egyik megbecsült mesterének adja meg a rangot, a szakmai tisztességet. A fotóanyagot Zóka Gyula, a keramikus „házi fotósa” készítette, a képszerkesztés az ő munkáját dicséri. A hazai avantgárd és a figuratív áramlatok egyaránt bizonyítják, hogy a magyar kerámia – Schrammellel, Geszler Mária Garzullyal, Pázmádi Antallal, persze Németh Jánossal és másokkal – európai jelenség, teljesítményeire oda kell figyelni.

PÉNTEK Imre
költő, kritikus, újságíró

(Kostyál László [szerk.]: „Megformálta a föld porából...”
Németh János kisplasztikái. Zalaegerszeg Megyei Jogú Város Önkormányzata, Zalaegerszeg, 2020, 99 o.)

Hírek

A cukrászdából a múzeumba

– A nagy múltú pécsi Cafilisch cukrászda egykori herendi porcelán burkolatú kávégéppel bővül a Janus Pannonius Múzeum gyűjteménye egy nagylelkű anonim adományozónak köszönhetően. 1958-ban, a brüsszeli világkiállításon egy ilyen, aranyozott, kézzel festett presszógép volt a Herendi Porcelángyár standjának fő attrakciója. Bruck Tibor tervező iparművész alkotta meg a működő gépet rejtő, Viktória-mintával díszített porcelánburkolatot. A különlegesen elegáns kávéfőzőből nívós helyszínekre került egy-egy darab: a legendás pécsi Cafilisch mellett (ahol 2007-ig üzemelt), Szegedre, Pilisvörösvárra, valamint a budapesti Gerbeaud cukrászdába, a Gellért és a Béke Szállóba, majd a Gundel étterembe is. A múzeum a szükséges renoválási munkák elvégzésével, régi fényében helyreállítva mutatja majd be ezt a különleges műtárgyat.

Varkoch-kapu és Farkasverem – Az egri várat a Nemzeti Várprogramban állítják helyre, ehhez kapcsolódik egy megelőző régészeti ásatás, amely már tavaly elkezdődött. A Varkoch-kapun belüli ágyúdombnál végzett kutatások után következett a Farkasverem, melynek régészeti feltárása most befejeződött. A Farkasverem az egykori felvonóhídhöz tartozó mélyverem-rendszer volt. A mély, sziklába vésett aknák feltárása lehetővé teszi, hogy az egykori felvonóhídrendszer működését is rekonstruálni tudjuk.

Nemzetközi elismerés – A világ legjobban várt, 2021-ben elkészülő épületei közé sorolta a CNN ame-

Fotó: antikolivagaleria.hu

rikai hírtelevízió a Liget Budapest projekt keretében épülő Magyar Zene Házát. Több rangos nemzetközi díj után a világhírű Sou Fujimoto (Fudzsimoto Szú) tervezte épület, amely egyszerre lesz múzeum, zenei rendezvényhelyszín és oktatási központ is, most a CNN elismerését vívta ki. A hírcsatorna internetes portálja részletesen méltatja a legnagyobb európai kulturális beruházás során megvalósuló létesítményt, melyet 2021 legfigyelemreméltóbb és legmeghatározóbb épületei közé sorol.

Hangok a kolostorból – A Moholy-Nagy Művészeti Egyetem (MOME) hallgatói virtuálisan újjáépítették az egykori salzföldi pálos kolostort. A diákok olyan honlapot szerkesztettek, amelyen a rom mai képei mellett megcsodálhatjuk, hogy milyen lehetett a kolostor mielőtt a 16. században a török hadjárat áldozatául esett. Mivel egy templom lelke nemcsak a falaiban és látható elemeiben rejlik, az alkotók annak egykori hangzásvilágát is rekonstruálták. A hangökológia inspirálta projekt igazi

designelemként alkalmazza a zenét, így a honlapon (<https://palos.hangtaj.mome.hu>) úgy szólnak a gregorián énekek, mintha a kolostor sok száz évvel ezelőtt még álló falai között hallgatnánk őket, de a környező erdők élővilágába is beleülelhet a látogató.

Fotó: Pető Piroska

Költözik a Néprajzi Múzeum – A Liget Budapest projektnek köszönhetően a Néprajzi Múzeum először kap olyan otthont, amelyet a több ezer darabos gyűjtemény igényei szerint terveztek meg, és a muzeológusokkal együttműködve alakították ki belső tereit. Az új épületben, amely az International Property Awards nemzetközi ingatlanszakmai versenyen elnyerte a világ legjobb középülete elismerést, illetve a World's Best Architecture különdíjat, jelentősen megnő

majd a látogatók által közvetlenül megismerhető műtárgyak száma és aránya: az eddigi 1200 négyzetméteres kiállítási felülethez képest az új épületben összesen 4000 négyzetmétert járhatunk majd be.

Nemzetünk hímes tojásai – A Zsolnay Kulturális Negyed virtuális képsorozatot állít össze, mely megmutatja, hogy 2021-ben milyen hímes tojások készülnek Magyarországon és a magyarlakta területeken. A kezdeményezés célja a saját készítésű hímes tojások bemutatása és népszerűsítése. A felhívásra gyerekek és felnőttek egyaránt jelentkezhetnek a hagyományos népi technika mellett bármilyen egyéb módon festett tojással. A törekény műalkotások fotóit március 25-ig lehetett beküldeni a www.zsolnaynegyed.hu oldalon ismertetett szabályok szerint. A virtuális tárlat a szervezők Facebook oldalain, valamint a Zsolnay Kulturális Negyed Pirogránit udvarának nagy ablaktábláin lesz látható 2021. április 16-ig.

Fotó: Bertha Franciska

Palackorrú Lebegő Kikötő – A minden évben visszatérő jelentős folyami műanyagszennyezés jelentette kihívásra ad kreatív választ a Tiszai PET Kupa stábjá. A tavaly Mártélyon vízre bocsátott első, újrahasznosított műanyagból ké-

szült ún. palackorrú lebegő kikötő után sorra avatják fel a Tiszából kigyűjtött pillepalackokból speciális eljárással épült lebegő pontonkikötőket, melyek formájuk miatt a Palackorrú Lebegő Kikötő nevet kapták. Fedélzetük ledarált, felolvasztott és lemezzé préselt folyami műanyagból készült, melyből a megfelelő eljárással olyan palackdeszka nyerhető, amely a fához hasonlóan könnyen megmunkálható és ellenáll a napsugárzásnak. A több hónapnyi tervezés és kísérletezés után létrejött kikötőket rámpa köti össze a parttal, a rajtuk elhelyezett tájékoztató táblákról pedig kiderül, hogy milyen látnivalók várják a túrázókat a közelben. Zsurk, Záhony és Tiszakóród után a tervek szerint 2021-ben további kikötők létesülnek a Tiszán.

Fotó: Balázs Attila

Pályázat a horizonton – A Magyar Alkotóművészek Országos Egyesülete (MAOE) pályázatot hirdet tagjai részére Horizont témakörben. Pályázni lehet festészet, szobrászat, grafika, alkalmazott grafika, textil, kerámia, üveg, fotóművészet és belsőépítészet kategóriákban. Jelentkezni az elkészült művek digitális fotóival lehet, amelyeket 2021. május 15-ig, a www.activium.hu/horizont regisztrációs felületen kell beküldeni. Az elfogadott művek álló formátumú nyomatait a szegedi Reök-palotában 2021 szeptemberében mutatják be.

Fejedelmi kincstár – A hajdúszoboszlói Bocskai István Mú-

zeumban hamarosan megnyílik a fejedelem méltóságjelvényeit hiteles másolatban bemutató épületszárny. A tárlaton a nemrégiben elkészült Bocskai-jogar, valamint az ugyancsak készülő Bocskai-korona másolata is látható lesz. Az eredeti jogart Bukarestben, a koronát pedig, melyet Bocskai István 1605-ben kapott a török szultántól, Bécsben őrzik. A Bocskai-jogar hiteles másolata Takács József ötvös-gemmológus munkája, aki közel egy évig, jelentős ötvösstábbal dolgozott a műtárgyon.

Magyar repülőgép-replika – Hazánk és a világhírű pilóta, Louis Blériot kapcsolata ismét szárnyra kapott. A francia aviatikus, aki elsőként repülte át a La Manche csatornát, még a szenzáció évében, 1909-ben mutatta be gépét Budapesten, ahol a Vigadóban kiállítva és repülés közben is megcsodálhatták az emberek. A történelmi gép most itthon született újjá Ungár László tervezői és építői munkájának köszönhetően. A Magyar Régi Vitorlázórepülő Klubjának szervezője és vezetője élethű replikát alkotott, melyet először 2016-ban, a Pesti Vigadóban rendezett kiállításon láthatott a közönség. Az alkotó ambíciózus terve, hogy pár éven belül fel is száll a géppel, a közelmúltban megvalósult. A kezdeti egyenes vonalú repülések után Ungár László nemrégiben egy iskolakört repült Börgönd felett, megidézve a gépi repülés hőskorát.

Fotó: Groszvald Attila

MAGYAR IPARMŰVÉS ZET

HUNGARIAN APPLIED ARTS

2021/2

FŐSZERKESZTŐ:

Simonffy Szilvia – művészettörténész

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG:

Dávid Katalin – művészettörténész

Dvorszky Hedvig – művészettörténész

Ernyey Gyula – designer, szaktörténész

Feledy Balázs – művészetkritikus

Mascher Róbert – designer

Mezei Gábor – belsőépítész

Ritoók Pál – művészettörténész

Schrammel Imre – keramikus és porcelántervező

Tóth Zoltán – fémműves tervezőművész

OLVASÓSZERKESZTŐ:

Antal Mariann

SZERKESZTŐK:

Szabó Emma Zsófia – művészettörténész

Veress Kinga – művészettörténész

Wehner Viola – művészettörténész

HÍRSZERKESZTŐ:

Nagy Franciska

FORDÍTÓ:

Pokoly Judit

FELELŐS KIADÓ:

Nemzeti Művészeti

és Kulturális Kapcsolatok Alapítványa

GAZDASÁGI VEZETŐ:

Anda Judit

Telefon: +36 20 299 0767

LAPALAPÍTÓK:

Fekete György

N. Dvorszky Hedvig

Schrammel Imre

SZERKESZTŐSÉG:

1034 Budapest, Makovecz Imre utca 25.

Telefon/fax/üzenetrögzítő: (+36 1) 400 7897

Szerkesztőségi asszisztens: Meszleny Anna

Fogadóóra: a járványhelyzet miatt határozatlan

ideig szünetel. Az elektronikus kapcsolattartás

(e-mail) zavartalanul működik.

E-mail-cím: magyariparmuveszet@gmail.com

Honlap: www.magyar-iparmuveszet.hu

E szám lapzártája: 2021. március 17.

Arculatterv: Scherer József

Grafikai tervezés: Nagy Norbert

Nyomás: VIRTUOZ Kiadó és Nyomdaipari Kft.

facebook.com/magyariparmuveszetfolyoirat

A folyóiratban közölt szövegek és fotók szerzői jogvédelem alatt állnak. Utánnomásuk, fénymásolóval való sokszorosításuk csak a kiadó előzetes hozzájárulásával engedélyezett.

HU ISSN 1217-839X (nyomtatott)

HU ISSN 1588-0591 (online)

Évente nyolcszor megjelenő folyóirat

Új folyam 28. – 2021/2 (április)

A MAGYAR IPARMŰVÉS ZET AZ ALÁBBI MŰZEUMOKBAN, GALÉRIÁKBAN ÉS KÖNYVESBOLTOKBAN KAPHATÓ

Corvina Könyvesbolt (7621 Pécs, Széchenyi tér 8.)

Éghajlat Könyves Kávézó (1117 Budapest, Karinthy Frigyes út 9.)

FUGA Budapesti Építészeti Központ (1052 Budapest, Petőfi Sándor utca 5.)

Írók Boltja (1061 Budapest, Andrássy út 45.)

Múcsarnok (1146 Budapest, Dózsa György út 37.)

Palmetta Design és Textilművészeti Galéria

(1111 Budapest, Bartók Béla út 30.)

Ráth György-villa (1068 Budapest, Városligeti fasor 12.)

Tündérvilla Galéria és Közösségi Tér (1036 Budapest, Bécsi út 53–55.)

KÜLFÖLDÖN TERJESZTI:

Batthyány Kultur-Press Kft.

H-1014 Budapest, Szentháromság tér 6.

Tel.: (+36 1) 489 0120, (+36 1) 212 5303

A folyóirat korábbi példányai a szerkesztőségben megvásárolhatók.

Egy példány ára: 1390 forint.

Előfizetési díja egy évre: 10 000 forint.

A lap előfizethető a Nemzeti Művészeti és Kulturális Kapcsolatok

Alapítványa 10402166-21629389-00000000 számlaszámán

vagy a szerkesztőségtől kért postautalványon.

E számunk megjelenését

a Nemzeti Kulturális Alap Iparművészet Kollégiuma

és a Magyar Művészeti Akadémia

támogatta.

MAGYAR

ÖRÖKSÉG

ANIMÁCIÓ | BELSŐÉPÍTÉS ZET | BŐRMŰVÉS SÉG | DIGITÁLIS MŰVÉS ZETEK

DIVATTERVEZÉS | IPARI FORMATERVEZÉS

KÁRPITMŰVÉS ZET | KERÁMIA- ÉS PORCELÁN MŰVÉS ZET | KÖRNYEZETTERVEZÉS

LÁTVÁNYTERVEZÉS | ÖTVÖSSÉG ÉS FÉMMŰVÉS SÉG | TERVEZŐGRAFIKA

TEXTILMŰVÉS ZET | ÜVEGMŰVÉS ZET

LURIA Vilma: Kinálóedény (az előtérben). Tál | Vilma LURIA: Titbits bowl (in front). Dish
Mázás kerámiák; kinálóedény: jelzett, magasság: 11 cm; tál: talpán Bodrogkeresztúri Kerámia védjegy, Ø 21 cm (Kiss Imre gyűjteménye)
Fotó: Nagy Géza (*Cikkünk a 36. oldalon*)

